

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Řeholníci versus totalita. Případ tzv. centralizačního kláštera na Hoře Matky
Boží u Králík (1950–1960)

Religious versus totalitarianism. The case of so called centralisation monastery
in Mountain of Holy Mother in Králíky (1950–1960)

Veronika Hoffmannová

Vedoucí práce: PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B D-HV (7507R038, 7504R233)

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Řeholníci versus totalita. Případ tzv. centralizačního kláštera na Hoře Matky Boží u Králík (1950–1960) vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 18. dubna 2022

.....

podpis

Ráda bych poděkovala PhDr. Janu Zdíchyncovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Mé poděkování patří též P. Davidu Horáčkovi a Martě Neterdové za spolupráci při získávání pramenů pro výzkumnou část práce. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat mé rodině a zejména mému milovanému snoubenci za velkou podporu a trpělivost.

ANOTACE

Tato práce se zabývá osudem internovaných řeholníků na Hoře Matky Boží v 50. letech 20. století. Cílem práce je představit vztahy komunistického režimu a církve po únorovém převratu a rovněž seznámit s vývojem Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele. Dále si práce klade za cíl popsat fungování centralizačního tábora v Králíkách, který vznikl v místě původního poutního areálu na Hoře Matky Boží. Kromě sekundární literatury práce vychází rovněž z primárních pramenů, kterými jsou zejména dokumenty z Archivu bezpečnostních složek. Jedná se o dokumenty komunistických orgánů, které obsahují spoustu informací ohledně fungování a správy centralizačního tábora. Výsledky práce ukazují především na skutečnost, že docházelo k častým přesunům řeholníků mezi tábory, neboť se komunistické orgány snažily přetrhat jejich postupně vybudovanou jednotu. Dále také výsledky ukazují na fakt, že řeholníci museli v táboře velmi tvrdě pracovat a měli omezený, někdy přímo zakázaný kontakt s okolním světem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hoře Matky Boží u Králík; tzv. centralizační klášter; 50. léta 20. století; totalitní režim a církev; redemptoristé; řeholníci, akce K

ANNOTATION

This thesis deals with the fate of the monks and clerics interned at the Mount of the Mother of God in the 1950s. The aim of this work is to present the relations between the communist regime and the Church after the February coup and to describe the development of the Congregation of the Most Holy Redeemer. Furthermore, the work aims to explain the operation of the centralization camp in Králíky, which was established on the site of the original pilgrimage site on the Mount of the Mother of God. In addition to the secondary literature, the thesis is also based on primary sources - mainly documents from the Security Services Archive. These are documents of the communist authorities containing plenty of information about the operation and administration of the centralization camp. The results of the work show, above all, the fact that there were frequent movements of monks among camps as the communist authorities tried to break their emerging unity. Furthermore, the results point to the fact that monks had to work very hard in camps and had limited or sometimes directly forbidden contact with the outside

KEYWORDS

Mountain of Holy Mother in Králiky; so called centralisation monastery; the 1950s, totalitarian régime and the Church; Redemptorists; religious; action K (decision of communist régime of destroying monasteries)

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Přehled bádání.....	11
2.1	Literatura	11
2.2	Prameny	15
3	Vztahy státu a církve po únoru 1948	17
3.1	Církevní politika komunistů po únoru 1948.....	17
3.2	Mužské řehole po únoru 1948	21
3.3	Akce K.....	23
3.3.1	Postup proti řádům	23
3.3.2	Likvidace mužských klášterů	24
3.4	Centralizační (internační) tábory a přeškolovací střediska.....	26
3.4.1	Osek.....	28
3.4.2	Hejnice	29
3.4.3	Bohosudov.....	29
3.4.4	Broumov.....	30
3.4.5	Moravec.....	30
3.4.6	Hájek a Česká Kamenice.....	30
3.4.7	Klíčava	31
3.4.8	Želiv	31
3.4.9	PTP.....	31
4	Redemptoristé	32
4.1	Zakladatel kongregace	32
4.2	Založení kongregace a příchod do zaalpského prostoru.....	33
4.3	Činnost redemptoristů (lidové misie)	35
4.4	Redemptoristé na Hoře Matky Boží u Králík.....	35
5	Centralizační klášter na Hoře Matky Boží u Králík.....	38
5.1	Vznik centralizačního kláštera.....	38
5.2	Fungování tábora	41
5.2.1	První rok v centralizačním táboře	41
5.2.2	Změny počtu řeholníků v králíckém táboře	43
5.2.3	Přesuny řeholníků mezi centralizačními tábory	45
5.2.4	Pracovní situace v králíckém táboře.....	49
5.2.5	Vývoj správy králíckého tábora a úvahy o jeho uzavření	53
5.2.6	Ostraha tábora, „BEURON“ a odposlech	56

5.2.7	Duchovní život v táboře v Králíkách	58
5.2.8	Duchovní autority	59
5.2.9	Snaha donutit řeholníky vystoupit z řádu	60
5.2.10	Nespokojenost řeholníků	64
5.2.11	Vzpomínky P. Oldřicha Meda	64
5.3	Příklady posudků na některé řeholníky	66
5.3.1	František Tkáč	66
5.3.2	Antonín Ondrák	67
5.3.3	Josef Konečný	67
5.3.4	Štefan Timko	68
5.3.5	Josef Kalázi	69
5.3.6	Michal Eliáš	69
6	Závěr	71
7	Seznam pramenů a literatury	73
8	Seznam příloh	75
9	Přílohy	76

1 Úvod

Necelé dva kilometry od obce Králíky se na vyvýšeném pahorku nachází areál bývalého barokního kláštera, jehož součástí je kostel Nanebevzetí Panny Marie. Toto krajině dominující poutní místo se nazývá Hora Matky Boží a v roce 2018 bylo zařazeno mezi národní kulturní památky České republiky.

Počátky tohoto poutního komplexu můžeme spatřovat již v počátku 18. století. První řeholní komunitou, která klášter spravovala, byla komunita servitů. Koncem 19. století ji ovšem vystřídala Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, tedy redemptoristé. Ti zde působili s přestávkami až do roku 2009. V současné době je klášter bez řeholní komunity. Je spravován diecézí královehradeckou.¹

Ve své práci bych ráda představila tu část dějin kláštera, kterou můžeme považovat za nejmutnější období tohoto půvabného místa. Jedná se o 50. léta 20. století, kdy vládnoucí komunistický režim přeměnil hojně navštěvované poutní místo a klášterní areál v uzavřený centralizační tábor pro řeholníky. Představitelé mužských řeholí zde byli izolováni od okolního světa a zažívali krutý útlak ze strany komunistických orgánů.

Téma práce jsem si vybrala proto, že mám k tomuto poutnímu místu velmi osobní vztah. Již od dětství jsem s rodiči klášter navštěvovala a musím říct, že mi nějakým způsobem přirostl k srdci. Když jsem dostala příležitost krátce pracovat v Památníku obětem internace,² který byl až do roku 2019 situován v klášterním komplexu, velice mě události, které se zde odehrály, zasáhly a já jsem toužila dozvědět se o této době a situaci více. Doufám, že i skrze tuto bakalářskou práci se mi podaří proniknout hlouběji do tématu každodennosti internace a osudů jednotlivých řeholníků v klášteře na Hoře Matky Boží a poznám více i stinné a velmi těžké stránky mého oblíbeného poutního místa.

V následujících řádcích bych ráda představila, jakým způsobem se na stanovené téma zaměřuji a jak je budu v práci zpracovávat.

Po úvodní části následuje kapitola, která charakterizuje bádání vztahující se k analyzovanému tématu. Ráda bych zde představila historiky, kteří se zabývají tématem komunistické perzekuce v Československu zejména v 50. letech. Konkrétně by se pak jednalo o autory, jejichž

¹ <https://www.klasterkraliky.cz/> [cit. 1.3.2022].

² Památník obětem internace představoval skrze svou výstavu 50. léta 20. století v klášteře a upozorňoval na nelidskost komunistického režimu, který se snažil hrůznými metodami zbavit církevních představitelů a členů řeholních společenství: <http://pamatnik.militaryclub.info/> [cit. 1.3.2022].

pozornost se zaměřila především na problematiku vztahu komunistického státu a římskokatolické církve. Zajímat mě budou i historici zabývající se o dějiny Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele a rovněž badatelé, kteří svou pozornost věnovali poutnímu místu na Hoře Matky Boží u Králík, ať už se jedná o autory monografií, nebo kvalifikační práce historiků.

V další kapitole, kterou jsem nazvala „Vztahy státu a církve po únoru 1948“ bych se chtěla věnovat vývoji přístupu komunistického režimu ke katolické církvi. Ačkoli komunistický režim pronásledoval i církve evangelické nebo církev pravoslavnou, já se ve své práci zaměřuji na církev římskokatolickou, a proto bych zde chtěla představit vztahy zejména s ní. Začnu tedy situací po komunistickém převratu v únoru 1948 a zaměřím se celkově na přístup komunistické ideologie ke katolické církvi. Následně bych ráda sledovala vývoj vztahů mezi těmito dvěma subjekty, ať už se jedná o snahy o nějaký kompromis, ale také vyvrcholení komunistického odporu v podobě tvrdé perzekuce církevních představitelů, členů řeholních řádů a kongregací a také obyčejných věřících.

Největší důraz bych ovšem chtěla klást na představení situace mužských řeholí po komunistickém převratu a rovněž na „Akci K“, která se snažila ukončit jejich působení a v podstatě je úplně zničit. S tímto tématem pak zajisté souvisí i představení jednotlivých centralizačních a internačních klášterů, které komunisté pro účely izolace řeholníků zřídili. Jejich představení je důležité jako kontext pro pochopení situace v táboře.

V souvislosti s králíckým klášteřem bych v další kapitole chtěla také zmínit vývoj a působení Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, neboť toto řeholní společenství působilo v klášteře na Hoře Matky Boží od 80. let 19. století až do oné osudné noci v dubnu 1950, kdy se z jejich domova stalo kruté centralizační místo. Ráda bych v této kapitole představila zakladatele kongregace redemptoristů a následně se věnovala založení tohoto řeholního společenství a rovněž jeho příchodu do našich zemí. Chtěla bych charakterizovat také poslání kongregace a její činnost.

V následující kapitole je mým cílem ve stručnosti představit dějiny kláštera na Hoře Matky Boží u Králík. Měl by to být jakýsi úvod k následující části práce, která se už bude věnovat tématu centralizačního tábora v Králíkách.

V této části práce bych chtěla objasnit otázky týkající se zřízení centralizačního tábora a rovněž jeho každodenní fungování. Chtěla bych se zaměřit na podmínky, ve kterých museli řeholníci žít a také na to, jakou práci museli vykonávat. Stejně tak bych chtěla popsat i zásahy

komunistických orgánů do průběhu života v táboře. Ráda bych představila i některé jednotlivé řeholníky, kteří v tomto táboře museli pobývat. Chtěla bych zmínit rovněž otázku přesunů řeholníků mezi jednotlivými centralizačními tábory.

Pro svou práci bych chtěla použít zejména sekundární odbornou literaturu, která se vztahuje k mému tématu. Kromě literatury budu také vycházet z pramenných zdrojů, především z pramenů poskytnutých Archivem bezpečnostních složek. V těchto pramenech objevíme spoustu zápisů komunistických orgánů vztahujících se k situaci v centralizačním táboře na Hoře Matky Boží u Králík a rovněž různá nařízení a změny, které je dle jejich názoru a rozhodnutí v táboře nutno provést. Nalezneme zde i některé posudky na vězněné řeholníky.

2 Přehled bádání

2.1 Literatura

Co se týká tématu vztahů mezi komunistickým režimem a církví, případně také perzekuce církve, existuje poměrně velké množství badatelů, ať už se jedná o historiky, sociology nebo teology, kteří se tématu věnují.

Na začátku určitě nesmím opomenout historika Karla Kaplana, který se dějinám komunistického režimu v našich zemích věnuje ve svých publikacích opravdu obšírně. Existuje velké množství děl, které k tématu Československa v době komunismu vydal. Jedním z nich je monografie věnující se vztahům státu a církve po únorovém převratu.³ V této práci Kaplan velice věcně vystihuje pohled komunismu na náboženství a církve. Popisuje zde vývoj vztahů moci a církve od komunistického převratu až do roku 1953. To znamená, že součástí bádání je jednak snaha o jakýsi kompromis mezi oběma stranami, jednak následující velmi tvrdé kroky komunistů vůči církvi. Kromě zákonů vydávaných proti římskokatolické církvi se zde Kaplan snaží věnovat i pronásledování nekatolických církví.

Dalším dílem vztahujícím se k tématu této práce je monografie historika Václava Vaška, která se věnuje dějinám katolické církve v Československu v době po druhé světové válce.⁴ Autor v této druhé části své práce obšírně popisuje důležité události a ve velkém množství zahrnuje do svého díla ukázky proslovů komunistických činitelů a rovněž vyjádření některých církevních představitelů.

Společnou monografií historiků Stanislava Balíka a Jiřího Hanuše je *Katolická církev v Československu 1945–1989*.⁵ Tato historická studie je velmi rozsáhlá pravděpodobně i proto, jak velký časový rozsah si dává za cíl prozkoumat. Monografie se věnuje situaci církve již po skončení druhé světové války, zejména se ale pak zaměřuje na změny přicházející po únorovém převratu. Kromě významných událostí, které se staly v počátku vlády komunistů a především událostí 50. let, se autoři zaměřují také na situaci jednotlivých církevních představitelů. Představují jednak situaci biskupů, kteří byli mnohdy komunistickou mocí pronásledováni, stejně tak i situaci kněží, kteří na tom byli velmi podobně. To, co ovšem zejména zajímá mě, je situace řeholí. Historici zde přinášejí své bádání ohledně monstrprocesů

³ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993.

⁴ Václav VAŠKO, *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II.*, Praha 1990.

⁵ Stanislav BALÍK, Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2007.

s řeholníky, „Akci K“ a také ohledně centralizačních a internačních klášterů. Je nutné si však uvědomit, že nevycházejí až tak z pramenů, jako spíše z díla Vojtěcha Vlčka, které se věnuje perzekuci mužských řeholí.

Monografií, která je pro mě nejvíce přínosná a která své bádání zaměřuje konkrétně na téma perzekuce mužských řeholí, je právě výše zmiňované dílo Vojtěcha Vlčka.⁶ Vlček ve své velmi rozsáhlé práci přináší komplexní pohled na situaci mužských řeholí. Zaochází se pohledem komunistické moci na působení řeholníků ve společnosti, ale také se věnuje jednotlivým událostem. Přináší spoustu informací o jednotlivých centralizačních táborech, které po „Akci K“ vznikly, a rovněž se zabývá příklady pronásledování a procesů všech řeholních společenství, která v té době v Československu působila. V druhé části monografie pak Vlček přichází s tématem týkajícím se perzekuce mužských řádů v zemích střední a východní Evropy. Rovněž se jedná o řády římskokatolické církve.

Dějinám redemptoristů se v českých zemích věnují zejména dvě historičky. První z nich je Kristina Kaiserová, druhou pak Marie Macková. Tyto dvě ženy zpracovávají téma v krátkých studiích, které se věnují například lidovým misiím⁷, což je jedna z předních činností redemptoristů, dále si kladou za cíl prozkoumat působení redemptoristů v habsburské monarchii.⁸ Zajímají se zejména o 19. století, protože to je století, ve kterém se redemptoristé nejvíce rozvíjejí a jejich činnost je v Evropě více než patrná. Tyto dvě historičky také prozkoumávají působení redemptoristů na jednotlivých poutních místech, které kongregace získala pod svou správou.⁹

Chtěla bych zmínit také jedno dílo, které je ucelenou monografií vztahující se k dějinám této kongregace. Jedná se o *Dějiny rakouské provincie redemptoristů se zaměřením na domy v oblastech českých Němců*.¹⁰ Jde o společné dílo obou již výše zmíněných historiček, které nás seznamuje jednak se samotným vznikem kongregace, ale zejména se věnuje rozšíření redemptoristů do zaalpského prostoru. Ve svém díle autorky upozorňují rovněž na významnou osobu kongregace, Klementa Maria Hofbauera. Neopomíjejí se ani zde věnovat lidovým misiím. V závěru knihy nás stručně, ale věcně seznamují s jednotlivými poutními místy, která

⁶ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004.

⁷ Kristina KAISEROVÁ, Marie MACKOVÁ, *Lidové misie redemptoristů v českých zemích v 19. století*. In: *Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*, Brno 2011.

⁸ Kristina KAISEROVÁ, Marie MACKOVÁ, *Redemptoristé v habsburské monarchii*. In: *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780–1918)*, Ústí nad Labem 2010.

⁹ Marie MACKOVÁ, *Poutňová bouda a lidé kolem ní: (na příkladu Hory Matky Boží u Králík a Filipova)*. In: *Východočeský sborník historický*, Pardubice 2013.

¹⁰ Kristina KAISEROVÁ, Marie MACKOVÁ, *Dějiny rakouské provincie redemptoristů se zaměřením na domy v oblastech českých Němců*, Ústí nad Labem 2019.

přešla pod správu redemptoristů. Zde bych tedy upozornila i na kapitolu vztahující se ke klášteru na Hoře Matky Boží. Autorky vycházejí zejména z pramenů ze Státního oblastního archivu v Zámrsku a rovněž ze Státního okresního archivu v Ústí nad Orlicí.

Dalším dílem těchto dvou historiček je článek týkající se působení redemptoristů v habsburské monarchii.¹¹ Konkrétně lidovými misemi redemptoristů se zabývají tyto dvě autorky v dalším článku. Článek se věnuje přímo redemptoristickým lidovým misiím v českých zemích v průběhu 19. století.¹²

Marie Macková se v dalším článku věnuje konkrétně působení Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v královehradecké diecézi. V této studii se zaměřila na druhou polovinu 19. století.¹³ Rozmachu, průběhu poutnictví a pouťovým boudám se Macková věnuje v článku, ve kterém uvádí konkrétní příklady právě na poutním místě na Hoře Matky Boží u Králík.¹⁴

Kromě těchto dvou historiček se redemptoristům ve své publikaci *Svatí redemptoristé I.* věnoval Vladimír Jeřábek.¹⁵ Autor se v této v první části svého díla o významných svatých redemptoristech zabývá zejména zakladatelem Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, kterým byl Alfons Maria z Liguori.

O zakladateli kongregace lze čerpat také z německého sborníku *Die Redemptoristen 1732–1932*.¹⁶ Sborník se velmi obsírně zabývá dějinami kongregace redemptoristů ve dvou stoletích, já jsem se však nejvíce věnovala kapitolám o zakladateli a také o lidových misiích a správě poutních míst, což je typickou činností redemptoristů.

Dějiny kongregace redemptoristů popisuje také dílo Františka Skácela *Dějiny Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v přehledu*.¹⁷ Skácel se zde zabývá samotným vznikem kongregace a jeho následným rozšířením po Evropě. Dílo je specifické tím, že je psáno přímo knězem působícím v kongregaci. Můžeme si tedy povšimnout, že je tím velmi ovlivněno. Mnohdy přičítá důležité události Božímu vedení a tak podobně. Jedna z kapitol se věnuje výhradně dějinám pražské provincie.

¹¹ K. KAISEROVÁ, M. MACKOVÁ, Redemptoristé v habsburské monarchii.

¹² K. KAISEROVÁ, M. MACKOVÁ, Lidové misie redemptoristů v českých zemích v 19. století.

¹³ Marie MACKOVÁ, Redemptoristé v královehradecké diecézi ve 2. polovině 19. století. In: *350 let královehradecké diecéze*, Červený Kostelec, 2015.

¹⁴ M. MACKOVÁ, Pouťová bouda a lidé kolem ní: (na příkladu Hory Matky Boží u Králík a Filipova).

¹⁵ Vladimír JEŘÁBEK, *Svatí redemptoristé I.*, České Budějovice, 1941.

¹⁶ Georg BRANDHUBER, *Die Redemptoristen 1732–1932*, St. Otto-Verlag, Bamberg 1932.

¹⁷ František SKÁCEL, *Dějiny Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v přehledu*, Prachovice 1975.

Pražské provincii redemptoristů se věnuje i dílo Jana Zemánka *Dějiny pražské provincie*.¹⁸ Autorem díla je rovněž kněz kongregace. Toto dílo na mě však působí objektivněji, ačkoli autor poznamenává, že se nejedná o skutečnou historickou práci. Přináší však různé statistické informace, věnuje se jednotlivým klášterům, a dokonce se zabývá otázkou centralizačních a internačních táborů, které v klášterech vznikly. Zemánek nás seznamuje s prameny a literaturou, ze kterých lze v případě zkoumání tohoto tématu vycházet. Jednak upozorňuje na dílo již výše zmíněného Františka Skácela, jednak na kroniky v provinciálním archivu.

Kromě monografií vztahujících se přímo ke kongregaci redemptoristů bych také chtěla zmínit pár děl, která se věnují řeholním řádům a komunitám obecně. Jednak je to dílo Miriam Hrudníkové *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*,¹⁹ jednak dílo Luděka Jiráska *Církevní řády a kongregace v zemích českých*.²⁰

V neposlední řadě bych chtěla zmínit i literaturu, která se vztahuje konkrétně k poutnímu místu na Hoře Matky Boží u Králík. Této literatury dosud vzniklo opravdu poskrovnu. Dějinám tohoto poutního místa se věnuje dílo doktorky Malúškové *Dějiny Hory Matky Boží u Králík pod Sněžníkem*. Tato velmi drobná publikace se vyznačuje svým zastaralým jazykem, který je v mnohých pasážích skoro až básnický. Autorka velice květnatě popisuje poutě na Horu Matky Boží a rovněž zázraky, které se na tomto místě odehrály. Na toto dílo bychom se však měli dívat poněkud s odstupem. Dalo by se spíše označit za umělecké vyprávění vztahující se k poutnímu místu, nikoli však zcela objektivní. Musíme si uvědomit, že publikace je velmi nábožensky motivovaná, a to může způsobovat také skutečnost, že mnohé situace vysvětluje pouze jako záměr shora.²¹ Dále se králíckému klášteru věnují kratší studie již zmiňovaných historiček, Kristiny Kaiserové a Marie Mackové.

Kromě odborné literatury bych zde ráda zmínila i dvě studentské kvalifikační práce. Jedna se týká konkrétně kláštera jakožto poutního místa v 19. století. Jedná se o diplomovou práci Kamily Paulusové.²² Autorka se ve své práci zabývá dějinami kláštera v 19. století, to znamená, že je v její práci zahrnut i příchod redemptoristů na poutní místo. Práce je, myslím, zpracována

¹⁸ Jan ZEMÁNEK, *Dějiny pražské provincie*, Svatá Hora 2001.

¹⁹ Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997.

²⁰ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Strahov 1991.

²¹ L. MALÚŠKOVÁ, *Dějiny Hory Matky Boží u Králík pod Sněžníkem*, Králíky 1948.

²² Kamila PAULUSOVÁ, *Hora Matky Boží u Králík. K dějinám poutního místa a kláštera v 19. století*, Brno 2009. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.

velmi dobře, autorka vychází z pramenů z oblastního archivu v Zámrsku. Vše má také podloženo odbornou literaturou.

Tématu perzekuce redemptoristů se věnuje bakalářská práce Radoslava Kaprála *Perzekuce gottwaldovské skupiny redemptoristů*.²³ Autor se v ní zabývá konkrétní skupinou redemptoristů a procesem s touto skupinou. Přínosné pro mou práci může být i jeho kapitola týkající se oné „bartolomějské noci“, kde vychází z Vlčkovy *Perzekuce mužských řádů a kongregací*²⁴ a rovněž z monografie *Katolická církev v Československu 1945–1989* od Stanislava Balíka a Jiřího Hanuše.²⁵ V této kapitole však nevychází z žádných pramenů.

2.2 Prameny

Kromě odborné literatury a kvalifikačních prací bych ráda vycházela i z primárních pramenů. Jedná se zejména o prameny z Archivu bezpečnostních složek. Zde se nachází spousta záznamů komunistických orgánů ohledně centralizačního tábora v Králíkách, informace o přesunech, stavu kláštera, pracovní náplni řeholníků nebo o posudcích na jednotlivé řeholníky.

Nejvíce se v této práci dá vycházet z fondu s názvem Objektový svazek kláštera v Králíkách. Jedná se o svazek dokumentů různých komunistických orgánů, které se k situaci v klášteře různým způsobem vyjadřují. Rovněž zde můžeme nalézt spoustu žádostí o přesuny některých řeholníků, případně žádosti o přezkoumání situace v klášteře. Dokumenty, které můžeme v tomto svazku najít, obvykle vydávala Krajská správa ministerstva vnitra v Hradci Králové, III. správa ministerstva vnitra, případně Státní úřad pro věci církevní. Někdy zde můžeme najít i dokumenty Okresního oddělení ministerstva vnitra v Žamberku.²⁶

Z uvedených materiálů se tedy můžeme dočíst informace týkající se počtu vězněných řeholníků v táboře, případně počty nemocných řeholníků a těch, kteří pro svůj zdravotní stav museli být odvezeni do nemocnice. Dále se zde dozvídáme informace ohledně přesunů jednotlivých řeholníků do jiných, případně z jiných centralizačních táborů. K přesunům jsou mnohdy uvedeny i seznamy s konkrétními jmény přesunutých řeholníků. Dokumenty přináší rovněž

²³ Radoslav KAPRÁL, *Perzekuce gottwaldovské skupiny redemptoristů*, Olomouc 2021. Bakalářská práce. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého.

²⁴ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*.

²⁵ S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*.

²⁶ ABS, Objektový svazek kláštera v Králíkách, H-718/4, karton 429–430.

údaje o pracovních povinnostech vězněných řeholníků a o tom, jak se v konkrétním období práce na zadaných úkolech daří.

Můžeme zde získat i náhled do snahy politicky převychovat řeholníky a také je mít neustále pod kontrolou. Komunistické orgány rovněž vypracovávaly v určitých letech posudky na jednotlivé řeholníky. Ohledně konkrétních řeholníků se zmiňují i v rámci dokumentů shrnujících situaci v klášteře. Obvykle se jedná o připomínky a stížnosti na konkrétní řeholníky, kteří se nějakým způsobem snažili postavit proti nespravedlivému věznění.

V dokumentech se dozvídáme i o změnách počtu členů ostrahy kláštera, případně o nainstalování odposlechu do určitých místností za účelem odhalit nějakou nepřátelskou činnost řeholníků.²⁷ Dokumenty jsou v celkem zchovalém stavu. Autorem bývá zejména zástupce krajského velitele Státní bezpečnosti. Některé dokumenty však pocházejí i přímo od zmocněnce tábora. Veškerý materiál je psán strojopisem a občas obsahuje hrubé pravopisné chyby. Prameny přepisují i s jejich chybami.

Za účelem probádání pramenů samotných redemptoristů jsem navštívila Svatou Horu u Příbrami, nicméně z pramenů se mi bohužel nepodařilo nic získat. Téměř všechny prameny týkající se Hory Matky Boží u Králík shořely nebo byly v rámci „Akce K“ zlikvidovány. Svědkové oné „bartolomějské noci“ z řad redemptoristů již bohužel rovněž nežijí.

Kromě fondů z Archivu bezpečnostních složek, ze kterých dostáváme informace zejména ze strany komunistického aparátu, jsem rovněž vycházela ze vzpomínkové *Knihy naděje*, kterou sepsal salesián P. Oldřich Med. Tento kněz ve svém vzpomínkovém díle popisuje i přesun z internačního tábora v Želivě do centralizačního tábora v Králíkách a taktéž se zde věnuje životu v internaci na Hoře Matky Boží. V prvním díle této *Knihy naděje* se můžeme dozvědět o situaci salesiánů v letech 1948–1958. Pro účel této práce jsem se ovšem věnovala zejména tématu králické internace.²⁸

²⁷ ABS, Objektový svazek kláštera v Králíkách, H–718/4, karton 429–430. [dále cituji jen Objektový svazek kláštera v Králíkách].

²⁸ Oldřich MED, *Kniha naděje I. díl*, Praha 1994.

3 Vztahy státu a církve po únoru 1948

Únor roku 1948 znamenal pro Československo obrovský zvrat. Byl nastolen nový režim, a to režim komunistický, který s sebou přinášel velké množství změn. Vzhledem k tématu této práce bych se ovšem ráda zmiňovala pouze o změnách souvisejících s katolickou církví, nicméně je nutné poznamenat, že pronásledovány byly i církve nekatolické. Komunistický režim odmítal náboženství, a proto jeho vztah ke katolické církvi rozhodně nebyl přátelský, ba naopak. Možnost vyznávat viditelně svou víru byla potlačována a lidé žili často v nejistotě, ačkoli právo věřit oficiálně měli. V Československu se komunisté snažili represivními opatřeními církev likvidovat, jednak ji odříznout od kontaktů s Vatikánem a dalších mezinárodních kontaktů, jednak se snažili odstranit církevní představitele, zejména církevní inteligenci. Nutno říct, že se toto komunistickému režimu dařilo. Církevní představitelé zažívali ze strany režimu šikanu a mnohdy byli pod dohledem.²⁹

Komunisté se ovšem nechtěli zbavit pouze římskokatolické církve. Zaměřili svou pozornost i na církve řeckokatolickou, která byla v Československu nejvíce zastoupena na východě Slovenska. V procesu s názvem „Akce P“ došlo k likvidaci této církve. Cílem byl návrat k církvi pravoslavné. Velké množství kněží řeckokatolické církve ovšem přestoupit k pravoslavné církvi odmítlo, a to i přesto, že v nejlepším případě museli odejít do civilního zaměstnání, v horším případě byli uvězněni.³⁰ Pronásledována byla i Církev československá husitská a Českobratrská církev evangelická.

3.1 Církevní politika komunistů po únoru 1948

Komunisté po převratu v únoru 1948 přicházeli se strategií, která se týkala vztahu státní moci k církvím. Těmito strategiemi se snažili rozložit církve a ovládnout ji. Mezi tyto strategie patřilo například zrušení kontaktů s Vatikánem a vytvoření národní církve, kterou by měli komunisté pod kontrolou. Další strategií byla snaha posilovat spory mezi vysokými představiteli církve a nižším klérem a v neposlední řadě rovněž pomocí zákonem ustanovené nové mzdové politiky více propojit duchovní představitele se státem. Všechny tyto kroky komunistických představitelů měly jediný cíl, a to zlikvidovat katolickou církev.³¹

²⁹ S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 7–9.

³⁰ Tamtéž, s. 37–39.

³¹ Tamtéž, s. 16–17.

Katolická církev byla pro komunistický režim nepřítelem na prvním místě, neboť byla i po únoru stále nezávislá, a navíc byla propojena s vysokou církevní hierarchií za hranicemi státu. Komunisté téměř hned po únorovém převratu zastavili vydávání většiny katolického tisku, rovněž začalo docházet k šikanování kněží.³²

Slánský s Čepičkou dokonce navštívili arcibiskupa Berana. Chtěli po něm kladnou odezvu k únorovým událostem, ale toho se nedočkali. Přesto arcibiskup slíbil, že svolá biskupskou konferenci.³³ Po katolické církvi bylo komunisty požadováno, aby vyjádřila kladný postoj k novému režimu, nicméně biskupové požadovali, aby k tomuto nebyli nuceni a aby se kněží nemuseli hlásit k politickým stranám, neboť jejich poslání spočívá v něčem úplně jiném.³⁴

Církev zasáhly i zemědělské zákony z března 1948, které ji připravily o 108 souborů majetku, které měly průměrnou výměru 2468 hektarů půdy. Další ranou byly také snahy komunistů zrušit církevní školství a výuku náboženství.³⁵

Ústava z 9. května 1948 sice prohlašovala náboženskou svobodu, přicházela však s novým pojmem, a to pojmem „bez vyznání“. Náboženské vyznání a „bez vyznání“ bylo tedy postaveno do stejné roviny. Ačkoli tedy byla oficiálně potvrzena svoboda vyznání, byla zřízena komise pro náboženské a církevní otázky a při Ústavním akčním výboru Národní fronty (ÚAV NF) i církevní oddělení, které mělo za úkol dohlížet na kněze a sbírat o nich materiály, které by je mohly nějakým způsobem kompromitovat.³⁶

Mezi církevními a komunistickými představiteli docházelo k různým jednáním, která měla řešit spoustu otázek týkajících se například zestátnění církevních škol, platů duchovních či kandidatury kněze Josefa Plojgara do parlamentu. Josef Plojhar a někteří další kněží totiž ignorovali církevní zákaz týkající se možnosti kandidovat do parlamentu. Dva týdny po květnových volbách 1948 byla tedy pražským arcibiskupským ordinariátem vydána vyhláška o suspendování všech, kteří zákaz kandidatury porušili. Kněz, který bez souhlasu ordinaria kandidoval, byl suspendován, to znamená, že mu bylo zakázáno sloužit mše svaté a vykonávat jakékoli jiné kněžské služby. V souvislosti s potrestáním kandidujících kněží se velmi nepřátelsky ozval tisk, který žádal, aby byly suspenze odvolány. Ve všech otázkách se

³² V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 13.

³³ K. KAPLAN, *Stát a církev*, s. 25.

³⁴ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 14–15.

³⁵ Tamtéž, s. 19–20.

³⁶ Tamtéž, s. 21–22.

tedy obě strany dostávaly do konfliktu. Církev chtěla nějak přijatelně fungovat v rámci nového režimu, komunistům šlo o to, získat církev pod svou nadvládu.³⁷

Jednání mezi církví a komunistickými představiteli pokračovala dále, řešila množství otázek, při kterých obvykle nedocházelo ke shodě. Přesto, když byl 14. června 1948 zvolen nový prezident Klement Gottwald, přivítal ho arcibiskup Beran v chrámu svatého Víta, kde sloužil slavné Te Deum. Tento akt vyvolal nevoli, jak mezi věřícími, tak mezi komunisty, neboť to vnímali jako jakési „divadélko“. Nicméně arcibiskup Beran později vysvětlil své stanovisko a své činy tím, že církev by měla vyjít vstříc všem lidem a neměla by jim bránit, pokud chtějí prosit Boha o pomoc pro své činy.³⁸

3. září 1948 zemřel prezident dr. Edvard Beneš. Byl pohřben v Sezimově Ústí arcibiskupem Beranem, který pronesl smuteční řeč. Po smrti Beneše započali komunisté nastolovat ještě tvrdší kurz, což se projevilo i v prvním zatčení církevního představitele. Byl jím Josef Dismas Vrbík, který byl převorem milosrdných bratří ve Valticích. Nakonec byl sice zproštěn obžaloby, nicméně za dva roky byl obviněn, že se dopustil velezrady, a byl uvězněn na dvanáct let.³⁹ V této době tedy začali represe proti řeholníkům.

Kromě zatýkání docházelo také k likvidaci náboženské literatury. Taktéž byly zakazovány a likvidovány katolické organizace, například Ústřední katolická kancelář v Bratislavě. Dále byli zatýkáni vedoucí představitelé katolické organizace Orel, která se věnovala kulturním a tělocvičným činnostem.⁴⁰

Komunistický režim chtěl získat církev pod svou kontrolu. Znamenalo to tudíž odtrhnout ji od mezinárodních kontaktů, zejména od Vatikánu. V té době byl papežským internunciem⁴¹ v Praze Mons. Saviero Ritter, nicméně byl nemocný, a tudíž nemohl vykonávat tuto funkci. Měl ho tedy zastupovat chargé d'affaires Verolino. Tento představitel byl ovšem odvolán v roce 1949, protože byl označen za nežádoucího vzhledem k jeho myšlence, že ministerstvo zahraničí by mělo komunikovat s internunciaturou. Zastupoval ho tedy dále Ottavio de Liva. Ten byl rovněž označen za nevhodného a musel opustit Československo v roce 1950.⁴²

³⁷ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 28–31.

³⁸ Tamtéž, s. 35–39.

³⁹ Tamtéž, s. 47–50.

⁴⁰ Tamtéž, s. 53–55.

⁴¹ Diplomatický zástupce papeže

⁴² S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 18–19.

Další taktikou komunistů, která měla zabránit kontaktu s Vatikánem byla tzv. Katolická akce, jinak také „hnutí pokrokových katolíků“. Mělo se jednat o hnutí, které by zastupovalo katolickou církev a vyjednávalo se státem o důležitých otázkách. Toto hnutí mělo představovat církev národní a také ukradlo název „Katolická akce“ již fungujícímu církevnímu hnutí.⁴³ Snad i z toho důvodu podepsaly úvodní prohlášení této akce tisíce věřících. Biskupové byli touto situací zděšeni, a proto vydali pastýřský list, který měl věřící lid od účasti na této akci odrazovat. Státní mocí však bylo zakázáno tento list číst, přesto ho však přečetla asi polovina kněží. V roce 1951 nakonec tato akce ukončila své působení. To už měli komunisté jiné praktiky na podmanění si a zničení katolické církve.⁴⁴

Komunisté nadále pokračovali v zatýkání kněží, o čemž se veřejnost neměla nikdy dozvědět. Často byli udáváni a následně skončili kněží, řeholníci, případně řeholnice ve vyšetřovací vazbě, kde se s nimi velmi surově jednalo, někteří na následky toho dokonce zemřeli.⁴⁵

V roce 1949 byly projednávány nové církevní zákony, které byly v říjnu roku 1949 přijaty a v podstatě znamenaly podřízení církví státu. Tyto zákony obsahovaly hlavně dvě základní skutečnosti, a to jednak souhlas státní moci s působením duchovenstva všech církví, jednak si pod svou správou uzurpoval hospodářské činnosti a oblasti, o kterých církev rozhodovala. Sem můžeme zahrnout například opravy církevních budov, případně platy duchovenstva. Je ovšem jasné, že zákony byly nějak formulovány a mnohdy pak vykládány po svém. Například zákon o hospodářském zabezpečení církví s hospodářstvím nesouvisel. Byl však porušen tehdy, když kněz nedostal svolení sloužit mši nebo provádět jakýkoli jiný náboženský akt mimo svou farnost. Stát na sebe převzal i patronát nad kostely. Ve výsledku ovšem byly tyto kostely „pod ochranou“ nového patrona zanedbávány.⁴⁶

Kromě těchto nových omezení byl také ustanoven nový orgán, a to Státní úřad pro věci církevní (SÚC). Tento orgán měl v podstatě hlídat náboženský a církevní život. Měl kontrolovat, aby se mu církev nevymkla z rukou. Kromě platů duchovních kontroloval také církevní tisk, popřípadě náboženskou výuku, nebo rovněž kontroloval církevní mezinárodní kontakty. Stát postupem času i skrze tento orgán začal zasahovat i do těch nejvnitřnějších záležitostí církve, mezi které bychom mohli zařadit například slavení mší svatých nebo svátosti.⁴⁷

⁴³ Toto hnutí se snažilo zapojovat laiky do církevního života.

⁴⁴ S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 23.

⁴⁵ Tamtéž, s. 98.

⁴⁶ Tamtéž, s. 26–28.

⁴⁷ Tamtéž, s. 29.

Jak je již zmíněno výše, kněží museli dostat povolení k tomu, aby mohli provádět církevní činnost. S tím souvisel i slib republiky, který zněl: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení, že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.*“⁴⁸ Slib skládali v únoru 1950 nejen katoličtí duchovní, ale i představitelé dalších církví, do rukou ministra obrany Alexeje Čepičky. Slib složily téměř tři tisíce kněží, bylo jich v českých zemích pouze šestnáct, kteří to odmítli. Ti potom byli internováni v klášteře tomu určeném.⁴⁹

Dalším zásahem státu do církevních pravomocí bylo uzákonění formy uzavírání manželství. Uzavřít manželství bylo nově možné pouze před státními orgány.⁵⁰

Na počátku roku 1950 se ovšem stala ještě jedna událost, která ukazuje, jakým způsobem byl komunistický režim schopen bojovat proti svému nepříteli, římskokatolické církvi. 25. února 1950 byl totiž k smrti umučen kněz Josef Toufar. Stalo se tak kvůli zázraku, který se měl stát v kostele v Číhošti na třetí neděli adventní. Po jeho smrti vyšel plánovaný dokument pod jménem „Běda tomu, skrze koho pohoršení přichází“, což byl ryze propagandistický film, který měl upozorňovat na špatnost církve a na všechny zrůdnosti, kterých je schopna.⁵¹

3.2 Mužské řehole po únoru 1948

Komunisté ve svém proticírkevním boji věnovali svou pozornost samozřejmě také mužským řeholním řádům a kongregacím. Zde si můžeme položit otázku, proč tomu tak bylo a také proč právě mužské řády byly komunistům trnem v oku. Odpověď není zas tak složitá. Řeholníci žili ve společenstvích, v nichž se museli řídit určitými pravidly, tedy řeholí. Tím, že navenek působili jako velká skupina s jednotnými názory a přesvědčeními mohli lépe odolávat tlakům přicházejícím z komunistického vedení. To, že tvořili komunitu žijící pospolu, jim jistě dodávalo větší odvahu než například kněžím, kteří žili sami. Navíc jednotlivá společenství udržovala mezi sebou kontakt jednak v rámci republiky, jednak v zahraničí, a to konkrétně s Římem.⁵²

⁴⁸ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 115–116.

⁴⁹ Tamtéž, s. 116.

⁵⁰ Tamtéž, s. 114–115.

⁵¹ S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 35–37.

⁵² V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 43.

Řeholníci také svým působením do značné míry ovlivňovali společnost. Mnohé z nich bychom mohli zařadit mezi skutečné duchovní elity podílející se například na vydávání různých časopisů. Řeholníci se také mnohdy věnovali práci s mládeží, případně nějaké charitativní činnosti. Tyto skutečnosti mohou také poukázat na to, proč zrovna řeholníci byli komunistům takovým trnem v oku. Nesmíme opomenout ani fakt, že řeholníků bylo v Československu poměrně velké množství. K lednu roku 1950 působilo v Československu 1503 řeholníků ze 151 klášterů.⁵³ Působit ve společnosti samozřejmě mohly i řeholnice a je také dobré si uvědomit, že řada řeholníků byla zároveň i kněžími.⁵⁴ Řeholníci patřili v našich zemích ke 26 řádům nebo kongregacím.⁵⁵

Už roku 1948 ustanovil stát některé zákroky, které byly namířeny proti řeholním řádům, zatím ovšem proti jednotlivým komunitám. V březnu 1948 to bylo konkrétně omezení pro ostravské salesiány. Salesiáni patří k řádům, které se starají o mládež a věnují se jí zejména v jejím volném čase. Komunisté však prohlásili, že v této komunitě nejsou pro mladé vyhovující podmínky. Salesiáni se tedy i nadále mohli věnovat mládeži, ale pod komunistickým dohledem. Současně byly vyvolávány různé pomluvy a provokace, které měly salesiánům ublížit.⁵⁶ V roce 1950 byli nejen do salesiánských klášterů dosazeni vládní zmocněnci, kterým museli obyvatelé kláštera poskytovat stravu a ubytování.⁵⁷

Kromě salesiánů byli jistým způsobem omezováni i petrini v Bruntále, kteří zde vedli různé semináře pro bohoslovce. Nařízením však museli všichni starší osmnácti let absolvovat brigádu, která měla mít půlroční trvání. Studenti to ovšem odmítli, a tak byl nakonec tento ústav v říjnu roku 1949 zabrán.⁵⁸ Režim se tedy očividně zaměřoval na ústavy působící na mládež.

Další kongregací, která byla postižena již roku 1949, byla kongregace redemptoristů. Ti byli obviněni z protistátní činnosti, kromě toho redemptoristé působili zejména na méně vzdělané vrstvy, pořádali misie, a navíc spravovali velké množství poutních míst. V důsledku všech těchto skutečností došlo ke zrušení redemptoristického ústavu, který se nacházel v Libějovicích

⁵³ Zde Vlček vychází z Vojenského historického archivu v Praze, konkrétně z fondu A. Čepička 1947–1953.

⁵⁴ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 44.

⁵⁵ Byli to augustiniáni bosí, augustiniáni obutí, benediktini, cisterciáci, dominikáni, eucharistiáni, františkáni, Jezuité, kalasantini, kapucíni, karmelitáni obutí, křížovníci s červenou hvězdou, maltézští rytíři, milosrdní bratři, minorité, němečtí rytíři, obláti, petrini, piaristé, premonstráti, redemptoristé, salesiáni, salvatoriáni, servité, školští bratři, těšitelé, pallotini, verbisti a lazaristi.

⁵⁶ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 55–56.

⁵⁷ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 130.

⁵⁸ Tamtéž, s. 57.

u Vodňan a který sloužil jako řádové gymnázium. Další řády musely ve svých klášterech trpět inspekční komise.⁵⁹

Kromě pronásledování a omezování řeholních společenství ovšem přicházeli na řadu i jednotliví řeholníci. Již v roce 1948 docházelo k prvnímu zatýkání řeholníků a následným soudním procesům. Mezi první zatčené řeholníky patřil například Jakub Zemek, Faustin Hartl, Ambrož Strítěský nebo Metoděj Habáň. Zde se tedy jednalo o procesy individuální, ovšem později přišly i procesy s celými skupinami řeholníků.⁶⁰ Z redemptoristů byl odsouzen a uvězněn P. Jan Blesík.⁶¹

3.3 Akce K

Tzv. „Akce K“ označuje plán komunistického vedení na likvidaci mužských řeholí. Již v roce 1949 zaznívaly názory, že by bylo nutné zabrat kláštery, a tím omezit vliv řeholních společenství na společnost. Postupně se tedy začal zpracovávat plán na likvidaci mužských řádů a kongregací.⁶²

3.3.1 Postup proti řádům

V červenci roku 1949 se na ministerstvu školství sešli zástupci ministerstva společně s představenými jednotlivých mužských řádů a kongregací. Jednání ovšem neskončilo žádnou domluvou. Církevní šestka⁶³ tedy započala vypracovávat plán, kterým by omezila vliv řeholníků a kterým by rovněž získala budovy pro své účely. Již 22. srpna 1949 bylo schváleno soustředění řeholníků do vybraných klášterů, ze kterých se měly stát centralizační tábory.⁶⁴ Začaly se tedy evidovat kláštery. Na řeholníky byly sepisovány posudky a také byl zkoumán jejich vliv na oblasti v okolí kláštera, kde působili.⁶⁵

⁵⁹ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 57.

⁶⁰ S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 156.

⁶¹ Tamtéž, s. 158.

⁶² Tamtéž, s. 158.

⁶³ Církevní komise, která se označovala jako „šestka“ kvůli počtu svých členů: Alexej Čepička, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký, Viliam Široký).

⁶⁴ Pro centralizaci byly vybrány kláštery v Oseku, Duchcově, Králíkách, Bohosudově, Hejnicích a Broumově.

⁶⁵ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 60.

3.3.2 Likvidace mužských klášterů

V lednu roku 1950 přišli představitelé ÚV KSČ již s konkrétními návrhy, jak zlikvidovat nepohodlné mužské řády a kongregace. Řeholníci měli být izolováni od okolního světa. Zrodila se myšlenka, že je budou soustředit do několika klášterů, ze kterých se měla stát centralizační centra. Zbylé kláštery pak bylo v plánu vyklidit a použít pro jiné účely. Dále komunistické vedení přicházelo s plány úplně zrušit řád jezuitů a německých rytířů, nakonec však kvůli obavě z toho, co by se mohlo stát, až se to dozví v zahraničí, bylo od tohoto plánu ustoupeno. Vznikl též návrh nejprve centralizovat ty nejnebezpečnější řády, ke kterým komunisté řadili jezuity a také salesiány. Konečný plán ale nakonec spočíval ve dvou etapách centralizace. První etapa se týkala sedmi řádů, ve kterých působilo nejvíce řeholníků. Mezi ně patřili salesiáni, redemptoristé, jezuité, františkáni, premonstráti, těšitelé a němečtí rytíři. Pro ně pak také autority vybraly kláštery, mezi nimi byl například Osek, Králíky, Bohosudov, Hejnice či Broumov. Další etapa znamenala centralizaci řeholníků ze zbylých řádů. Představitelé jednotlivých řádů měli být internováni v internačním klášteře v Želivě. Provedení této akce dostali na starost příslušníci StB a SNB. Převzetím majetku klášterů pak byli pověřeni zmocněnci Státního úřadu pro věci církevní.⁶⁶

V polovině dubna, konkrétně v noci ze 13. na 14. dubna 1950 byla provedena první etapa centralizace řeholníků.⁶⁷

Kolem půlnoci obklíčily klášterní objekty ozbrojené jednotky SNB a také jednotky Lidových milicí. Velkým hlukem, například tlukáním do klášterních dveří, probudily řeholníky, kterým nařídili rychle se obléct a shromáždit se v jedné místnosti, kde jim bylo oznámeno zabránění jejich kláštera. Postupně se dozvídali, že si s sebou mají sbalit jen nejpotřebnější věci, protože budou převezeni do jiného kláštera. Zároveň jim bylo přislíbeno, že tam budou moci pokračovat ve své dosavadní duchovní činnosti. Již v noci byli tedy řeholníci z vybraných klášterů převezeni do centralizačních středisek.⁶⁸

Tato noc se dnes často v katolických dějinách označuje jako „bartolomějská noc“ nebo „barbarská noc“. Je také důležité si uvědomit, že akce probíhala ve všech kláštorech podobným způsobem, jaký je zmíněný v odstavci výše.⁶⁹

⁶⁶ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 61.

⁶⁷ Tamtéž, s. 69.

⁶⁸ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 150.

⁶⁹ S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 159.

V noci na 14. dubna roku 1950 tedy proběhla ona „bartolomějská noc“, která znamenala zpretrhání řeholních komunit a přesunutí řeholníků do klášterů určených pro jejich centralizaci. ČTK vydala 18. dubna roku 1950 zprávu, ve které vysvětlovala nutnost této akce. V kláštorech byli údajně ukrývaní nepřátelští agenti a rovněž zde byla skladiště zbraní. Bylo tedy potřeba ukončit rozvratnou činnost katolických řádů a soustředit řeholníky pouze do několika klášterů, které budou k tomuto účelu určeny. Ostatní kláštery měly být dle ČTK využity pro zdravotní a sociální účely, případně pro vytvoření nových bytů.⁷⁰

Tato zpráva ČTK byla rozhodně lživá a přinášela jen samé výmysly. Zprávy ohledně ukrývání tajných agentů, případně využívání klášterních prostor pro skladiště zbraní nebyly nikdy podloženy. Na obyvatelstvo to však mělo působit dojmem, že se řeholníci v kláštorech nevěnují ničemu jinému než tajné protistátní činnosti, která měla vést k hanebnému spiknutí proti režimu.⁷¹

Státní úřad pro věci církevní měl tak dobře zpracované seznamy řeholních osob, že se komunistům podařilo převést do centralizačních klášterů téměř všechny řeholníky, a to i ty, kteří se zrovna v době záboru klášterů v onom klášteře nenacházeli. Jenom opravdu nepatrnému množství z nich se podařilo uprchnout za hranice Československa, popřípadě se někde skrývat. Staří, případně velmi nemocní řeholníci byli později odvezeni do domů, kde se o ně starali zaměstnanci Charity. Pokud měl řád při sobě nějakou školu či zařízení pro mládež, byly hned zrušeny, případně převedeny do státní správy.⁷²

„Akce K“ proběhla pravděpodobně bez větších zádrhelů. Ačkoli se našli v celých českých zemích dva řeholníci, kteří se snažili uprchnout, byli dohnáni, vyslýcháni, a nakonec také převezeni do centralizačních středisek.⁷³ Komunistický režim si také chtěl ohlídat, aby se proti tomuto nějak výrazněji nepostavili věřící. Proto měl domluveno s diecézními kněžími, aby v klášterních kostelech sloužili další den v neděli mši svatou. Pokud by došlo v místech zásahu k odporu věřících, měli funkcionáři KSČ připravenou vysvětlovací kampaň.⁷⁴

Před některými kláštery se i přesto v noci shromažďovaly zejména věřící ženy. Nakonec však byly donuceny odejít.⁷⁵

⁷⁰ Václav VAŠKO, *Dům na skále: církev bojující*, Kostelní Vydří 2007, s. 54–57.

⁷¹ Tamtéž, s. 57.

⁷² V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 69.

⁷³ Tamtéž, s. 70.

⁷⁴ Tamtéž, s. 70.

⁷⁵ Tamtéž, s. 71.

Druhá etapa „Akce K“ probíhala 27. –28. dubna 1950. V této etapě šlo o centralizaci řeholníků ze zbylých řádů a kongregací. Nutno říct, že měla daleko hladší průběh než etapa první, protože řeholníci na ni byli už pravděpodobně připraveni. Jediní, kteří nebyli centralizováni, byli milosrdní bratři. Byli totiž nemocničními ošetřovateli a také se komunisté nechtěli zachovat stejně jako nacisté. Ti totiž milosrdné bratry úplně zrušili.⁷⁶

Celkově bylo tedy v českých zemích centralizováno 1164 řeholníků a internováno 76 řeholníků. Kompletně v Československu pak bylo jedním z těchto způsobů postiženo 2376 řeholních bratrů. Co se týká konkrétních počtů, vychází Vlček z dokumentů a přehledů Ústavu pro soudobé dějiny, konkrétně dokumentů týkajících se „Akce K“.⁷⁷

Můžeme si položit otázku, co se vlastně dělo s vyklizenými klášterními objekty. Odpověď zní tak, že většina z nich připadla ministerstvu vnitra nebo armádě. Také knihy a archiválie z klášterů byly zabaveny a předány velkým knihovnám a archivům, například Národní knihovně. Podobně to bylo i s obrazy a dalšími uměleckými díly, která se nacházela v kláštorech. Nutno je ale také poznamenat, že spousta skvostných děl a předmětů z klášterů byla barbarským způsobem poškozena, případně úplně zlikvidována či dokonce rozkradena.⁷⁸

3.4 Centralizační (internační) tábory a přeškolovací střediska

Kláštery ovšem nesloužily jen pro potřeby armády nebo ministerstva vnitra. Předně bylo vybráno několik z nich, které měly fungovat jako centralizační nebo internační, případně přeškolovací střediska pro řeholníky odvezené ze svých původních klášterů. Šlo o jistou podobu vězení, kam byli ovšem vězni uvězněni bez jakéhokoli obvinění a soudu, tudíž neměli ani možnost se hájit. Další věcí byla skutečnost, že tato centralizace neměla ani žádné časové vymezení, proto řeholníci nemohli tušit, jak dlouho tu budou muset pobývat, případně si ani nemohli být jistí, zda se vůbec někdy vrátí do běžného života.⁷⁹

Jaký byl vlastně smysl těchto táborů a středisek? Předně to byla samozřejmě snaha komunistického režimu vypořádat se nějak s nepohodlnými osobami, které však nemohli obvinít z žádného trestného činu. Přesto se jich potřebovali zbavit. Tím, že je zavřeli do těchto táborů, izolovali od společnosti nepohodlné řeholníky a zároveň je mohli využívat jako levnou

⁷⁶ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 73.

⁷⁷ Tamtéž, s. 75.

⁷⁸ Tamtéž, s. 75.

⁷⁹ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 164.

pracovní sílu. Dalším cílem a rozhodně ne zanedbatelným bylo řeholníky převychovat. Nesmíme opomenout ani fakt, že komunisté se tímto způsobem také snažili rozmetat původní řeholní komunity.⁸⁰

Státní úřad pro věci církevní do kláštera poslal svého zmocněnce, který měl tábor řídit. Kromě toho zde byly přítomny ozbrojené jednotky SNB, které měly tábor hlídat. Obvykle se den v těchto táborech vyznačoval tvrdou fyzickou prací, která mnohdy trvala více než osm hodin. Dále dostávali řeholníci jakási politická školení, která měla sloužit k jejich převýchově a rovněž byli nuceni poslouchat předčítání z Rudého práva. To však v některých táborech nemělo dlouhého trvání, neboť řeholníci projevovali obrovský nezájem. Řeholníci byli také rozdělováni do několika, zpravidla čtyřech skupin, a to podle toho, do jaké míry byli odpůrci režimu. Komunistický režim se je takto snažil rozštěpit v rámci jedné komunity.⁸¹

Hanuš s Balíkem k tomuto tématu dodávají, že je důležité si uvědomit skutečnost, že řeholníci byli uvězněni v táboře bez vynesení jakéhokoli rozsudku, dokonce bez jakéhokoli soudního řízení. Řeholníci také netušili, jak dlouhou dobu, zde budou muset být zavření a tvrdě pracovat. Jako nejdůležitější bod považovalo komunistické vedení převychovat řeholníky a izolovat je od okolního světa.⁸²

Řeholníci byli tedy ze začátku od okolního světa zcela odříznuti. Až později jim bylo umožněno přijímat balíky či dopisy od příbuzných, které však podléhaly tvrdé cenzuře.⁸³

Co se týká práce, řeholníci byli rozděleni do několika skupin, z nichž každá vykonávala určitý úkol. Internovaní byli také po těchto skupinách ubytováni. V jejich čele byl jeden vybraný řeholník, který musel informovat vedení tábora o situaci, ve které se zrovna daná skupina nachází, například zda je někdo nemocný apod.⁸⁴

Pokud byl někdo nemocný, mnohdy to pro něj v táboře nebylo vůbec snadné. Do nemocnic byli převáženi pouze velmi vážně nemocní. U ostatních byla lékařská péče zanedbávána, což často mohlo vést i k tragickým úmrtím i vzhledem k těžké práci a dalším nevyhovujícím podmínkám v klášteře.⁸⁵

⁸⁰ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 82.

⁸¹ Tamtéž, s. 83.

⁸² S. BALÍK, J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu*, s. 161.

⁸³ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 84.

⁸⁴ Tamtéž, 84—85.

⁸⁵ Tamtéž, s. 85.

Duchovní život v táborech nebyl úplně zakázán. Povolena byla mše svatá každé ráno, nesměl se jí ovšem účastnit nikdo z venku. O víkendu pak mohli řeholníci přistupovat ke svátosti smíření. Stejně tak mohli řeholníci vlastnit základní duchovní literaturu, ke které můžeme zařadit bibli, breviář a misál.⁸⁶

Co se týká průběhu dne v centralizačním táboře, budíček byl zpravidla v 6.00. Po něm následovala ranní hygiena a mše. Poté různá cvičení, případně se uklízelo v obytných prostorech. V 7.30 následovala snídaně, kterou vystřídal nástup řeholníků po skupinkách a nahlášení stavu jednotlivých skupinek. Poté následovala čtvrt hodina, která v podstatě byla jakousi politickou propagandou. Následovalo zaměstnání a v poledne oběd, po něm krátký odpočinek. Následně přicházelo na řadu opět zaměstnání, hlášení stavu skupinek a večere. Ve 22.00 byla obvykle večerka.⁸⁷

Toto jsou informace, které se mi podařilo zjistit z dosavadní dostupné literatury. Původně jsem je chtěla porovnat s fungováním králického kláštera, ale bohužel žádné prozkoumané prameny se k tomuto tématu nevyjadřují.

Kláštery, které sloužily jako centralizační střediska, se nacházely zejména v severních Čechách v místech, odkud bylo vyhnáno německé obyvatelstvo. Byla to ideální oblast na izolaci od okolního světa.⁸⁸

3.4.1 Osek

Osek u Duchcova je klášter, který byl založen cisterciáky již ve 12. století, nicméně před internací řeholníků zde působili salesiáni, protože cisterciáci museli v roce 1945 klášter opustit. Během „bartolomějské noci“ museli řeholníci podstoupit bezostyšnou prohlídku, která měla rozpoznat jejich zdravotní stav.⁸⁹ Salesiáni zde byli centralizováni společně s později umístěnými augustiniány, piaristy, salvatoriány a školskými bratry. Co se týká práce řeholníků v tomto táboře, jednalo se zejména o stavební úpravy kláštera, aby bylo možné do něj přivést více řeholníků. Někteří řeholníci pak docházeli pracovat mimo tábor, například do stáčírny piva, sklárny nebo na pilu. V prostorech tábora byla zřízena truhlárna a dílna s kovovýrobou. Řeholníci se také museli účastnit politických školení, která byla prováděna v České Kamenici

⁸⁶ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 85.

⁸⁷ Tamtéž, s. 85–86.

⁸⁸ Tamtéž, s. 86.

⁸⁹ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 165.

nebo Hájku. Obvykle se to ale nepotkalo s úspěchem. Řeholníci odmítající převýchovu museli pracovat na budování nové přehrady na Klíčavě. V internačním táboře v Želivě skončili ti, co byli nejvíce zaměřeni proti režimu. Do tábora pak byli převáženi i řeholníci z jiných centralizačních středisek. Přesuny mezi tábory byly vcelku běžnou záležitostí. V květnu 1953 byl tento tábor zrušen, řeholníci byli převezeni do jiných táborů. Nicméně ještě ve stejném roce sem byly uvězněny řeholnice.⁹⁰

3.4.2 Hejnice

Do františkánského kláštera v Hejnicích byli v průběhu „Akce K“ svezeni právě františkáni. Později to byli také augustiniáni, benediktini, petrini a eucharistiáni. Řeholníci byli také zde hlídáni jednotkami SNB. Pracovali jednak v klášteře, jednak v porcelánce, v textilní výrobě nebo na pile. Rovněž sem byli přiváženi další řeholníci z jiných klášterů. I na tomto místě bylo později zřízeno centralizační středisko pro řeholnice.⁹¹

3.4.3 Bohosudov

V Bohosudově také vznikl centralizační tábor, a to konkrétně v areálu, který obývali jezuité od 17. století. Řeholníci zde opět pracovali na úpravách budov, dále také v prádelně nebo krejčovně. V září 1950 zde bylo centralizační středisko zrušeno a řeholníci museli být přesunuti do tábora v Oseku.⁹² Vzhledem k tomu, že areál byl původně jezuitský, byli sem během oné „bartolomějské noci“ přesunuti jezuité. Celkem sem bylo svezeno 197 mužů, ať už se jednalo o kněze, řeholní bratry, bohoslovce či novice. Kromě jezuitů sem byli později přesunuti také františkáni a minorité.⁹³

⁹⁰ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 87–88.

⁹¹ Tamtéž, s. 89–90.

⁹² Tamtéž, s. 89.

⁹³ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 60–61.

3.4.4 Broumov

Rovněž ze starého benediktinského kláštera ze 13. století se stal centralizační tábor. Soustředěno zde bylo kolem 300 řeholníků.⁹⁴ Izolováni zde byli premonstráti, těšitelé, kapucíni, dominikáni, maltézští rytíři a křížovníci. Pracovalo se zejména na poli, v lese nebo v továrně. Z tohoto tábora jezdili řeholníci taktéž na politická školení sloužící k jejich převýchově do České Kamenice. V září 1950 byl zrušen i tento tábor a řeholníci byli přesunuti jinam.⁹⁵

3.4.5 Moravec

Na Moravci vznikl charitní dům, když už v jiných charitních domech, například v Opočně, byla plná kapacita. Sem byli převáženi staří a velmi nemocní řeholníci a byli předáni do opatrování sester de Notre Damme. I zde byli řeholníci izolováni, nemohli vycházet. Pokud měli ještě nějakou sílu, museli i tady pracovat.⁹⁶

3.4.6 Hájek a Česká Kamenice

V Hájků u Kladna a v České Kamenici vznikla tzv. přeškolovací střediska, která měla převychovávat především mladé řeholníky. Taktikou komunistického vedení bylo oddělit staré řeholníky od mladých a ty pak poslat do těchto středisek na převýchovu. Cílem mělo být samozřejmě i to, aby převýchovou překonali stále se zvětšující propast mezi jednotlivými řeholníky.⁹⁷ Bylo sem tedy svezeno na přeškolení přes 100 mladých řeholníků z řad salesiánů, redemptoristů, jezuitů, františkánů a dalších komunit. Účelem tohoto přeškolování bylo také odvedení mladých mužů od jejich poslání, o což se snažili i skrze četbu socialistickou, nebo dokonce nemravnou. Vzhledem k tomu, že se převýchova mladých řeholníků spíše nepovedla, byli mladí muži převezeni na stavbu klíčavské přehrady.⁹⁸

⁹⁴ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 66.

⁹⁵ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 90–91.

⁹⁶ Tamtéž, s. 94–95.

⁹⁷ Tamtéž, s. 95–96.

⁹⁸ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 64.

3.4.7 Klíčava

V Klíčavě vznikl pracovní tábor, neboť se zde stavěla nová přehrada. Sem byli posíláni mladí duchovní, u kterých se politická převýchova nepodařila. Na této stavbě se podílelo asi 150 řeholníků, přičemž musíme říct, že zrovna jim byly přidělovány jedny z nejtěžších prací. I zde byli řeholníci samozřejmě pod dohledem.⁹⁹

3.4.8 Želiv

O klášteře v Želivě hovoříme jako o internačním táboře, na rozdíl od ostatních, které jsou označovány jako centralizační. Byli sem převáženi ti „nejnebezpečnější“. Jednalo se vlastně o jakýsi kárný tábor. Z počátku sem byli umístěni představení jednotlivých řádů a kongregací a pak další, kteří byli považováni za nebezpečné živly. Co se týká počtu, největší zastoupení zde měli redemptoristé, františkáni, jezuité a salesiáni. Podle Vaška to zde vypadalo jako ve věznici.¹⁰⁰ Řeholníci pracovali většinu dne, a to v dílnách, kuchyni nebo v prádelně, případně v lese a na poli. Někteří kněží také museli nosit kameny ze Želivky na stavbu budovy pro Státní bezpečnost. Také museli kopat nový vodovod. Řeholníci zde měli tedy velmi těžkou práci a zpočátku věznění mnohdy trpěli hladem, později jim alespoň mohli chodit balíčky od známých, nicméně ty strážníci mnohdy vykradli.¹⁰¹

3.4.9 PTP

Nakonec tohoto výčtu centralizačních, internačních táborů a přeškolovacích středisek musíme také zmínit Pomocné technické prapory (PTP). Byli sem posíláni opět ti „nespolehliví“, které ale nebylo možné za něco odsoudit. I zde byla práce velmi těžká. Zejména se jednalo o práci v dolech, hutích, na různých stavbách, či dokonce v kamenolomech. Kromě práce je třeba opět zmínit i politická přeškolovací školení. Také do PTP byli posíláni zejména mladí řeholníci a bohoslovci, kteří rovněž nevěděli, jak dlouho tu budou muset zůstat. Většina z nich byla propuštěna na konci roku 1953.¹⁰²

⁹⁹ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 97.

¹⁰⁰ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 167.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 167–168.

¹⁰² V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 102–105.

4 Redemptoristé

Kongregace byla založena v roce 1732 šlechticem z Neapole, jehož jméno zní sv. Alfons Maria de Liguori. Je to tedy poměrně pozdní kongregace, na rozdíl třeba od jezuitů. Důvodem založení kongregace byla především zanedbanost lidových vrstev, o které se redemptoristé chtěli začít starat, zejména co se týká duchovní péče. To znamená, že redemptoristé dodnes provozují různé duchovní obnovy, katecheze, případně také lidové misie, o kterých zde bude ještě řeč.¹⁰³

Cílem této kongregace je zejména starost o spásu duší lidí, kteří jsou nějakým způsobem opuštěni, zanedbáni a chybí jim potřebná pastorační péče. Kromě již zmiňovaného duchovního programu se redemptoristé soustředí také na vědeckou práci v oblasti teologie.¹⁰⁴

Kongregace se dělí na provincie. Provinciál, který řídil provincii pražskou, měl své sídlo do druhé světové války na Svaté Hoře u Příbrami. Teď jsou ovšem čeští redemptoristé spojeni se slovenskou provincií. Provinciálem je P. Václav Hypius.¹⁰⁵

Co se týká oděvu redemptoristů, nosí kleriku černé barvy, která je přepásána cingulem. U cingula je připevněn růženec.¹⁰⁶ Oděv je jednotný pro kongregaci na celém světě. V dnešní době ovšem nemají redemptoristi povinnost nosit tento oděv stále. Je určen spíše ke slavnostním příležitostem, proto ho obléknou třeba jen dvakrát do roka.¹⁰⁷ Zvláštností kongregace je také přísaha setrvání, která je součástí doživotních slibů.¹⁰⁸

4.1 Zakladatel kongregace

Alfons Maria de Liguori je zakladatelem Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele. Jeho život byl velice pestrý a rovněž plodný, co se týká například morálně teologických spisů.

Alfons Maria de Liguori se narodil 27. září 1696 v městě Marianelle jako nejstarší dítě Dona Giuseppa de Liguori a jeho choti ve starobylé neapolské rodině.¹⁰⁹

¹⁰³ M. HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, s. 101.

¹⁰⁴ L. JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace*, s. 85.

¹⁰⁵ M. HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, s. 102.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 102.

¹⁰⁷ Sdělení P. Davida Horáčka dne 4. prosince 2021.

¹⁰⁸ M. HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, s. 102.

¹⁰⁹ G. BRANDHUBER, *Die Redemptoristen*, s. 10.

Alfonsova matka vedla svého syna k hluboké víře. Dávala si záležet na tom, aby svých sedm dětí správně vychovala. Učila je základům křesťanství, snažila se v nich vzbudit mariánskou úctu a také se s nimi pochopitelně často modlila.¹¹⁰

Otec měl pro Alfonse vybranou dráhu právníka a přál si svého syna jednou vidět na nejvyšších místech. Alfons byl veden soukromým učitelem, aby otec zabránil případnému zkažení Alfonsových mravů na univerzitě.¹¹¹

Alfons byl velice nadaný. Již v sedmnácti letech byl promován na doktora práv. Stal se tedy právníkem a po nějaký čas se také tomuto zaměstnání věnoval.¹¹²

K velkému obratu v Alfonsově životě došlo v okamžiku, kdy prohrál významný soudní spor. Začal studovat bohosloví a po zázračném uzdravení z jeho těžké nemoci byl roku 1726 vysvěcen na kněze.¹¹³

Alfons se řídil zásadou, aby byl přísný k sobě a mírný ke všem ostatním. Jeho práce mezi chudými lidmi ho přivedla k poznání, jak moc jsou prostí lidé zvláště ve vesnicích duchovně zubožení.¹¹⁴

Právě toto poznání vedlo později Alfonse k založení nové kongregace, jejímž hlavním posláním měla být právě starost o duchovně zaostalé a zubožené. První společný dům pro muže, kteří se rozhodli připojit se k Alfonsově kongregaci, byl vybudován ve městě Scala.¹¹⁵

V roce 1762 se stal Alfons z papežova pověření biskupem. Později byl však vzhledem ke špatnému zdravotnímu stavu tohoto postavení na svou žádost zbaven. Alfons se přesto nevzdával těžké práce a dále se věnoval své kongregaci. Zdravotní stav se však stále zhoršoval a 1. srpna 1787 Alfons Maria z Liguori zemřel.¹¹⁶

4.2 Založení kongregace a příchod do zaalpského prostoru

Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (*Congregatio Sanctissimi Redemptoris*) byla založena v Neapolském království, jak jsem již zmínila výše. V Itálii v této době většina lidí vyznávala

¹¹⁰ V. JEŘÁBEK, *Svatí redemptoristé*, s. 10.

¹¹¹ G. BRANDHUBER, *Die Redemptoristen*, s. 10.

¹¹² Tamtéž, s. 14.

¹¹³ Tamtéž, s. 15–17.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 18–20.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 20–24.

¹¹⁶ V. JEŘÁBEK, *Svatí redemptoristé*, s. 42–47.

katolickou víru, ovšem mnohdy to znamenalo jen povrchní plnění povinností stanovených církví bez nějakého hlubšího prožitku a porozumění. Tak tomu bylo zejména na venkově. A právě z toho důvodu vznikla Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, která cílila svou apoštolskou prací na prosté venkovany bez hlubšího náboženského vzdělání.¹¹⁷

Reguli této kongregace uznal v roce 1750 papež Benedikt XIV. a kongregace se začala šířit po Neapolském království. Problém zde však byl s neapolským státním představitelem Bernardem Tanuccinem, který nechtěl dát kongregaci povolení. Za účelem setrvání kongregace se nakonec redemptoristé podvolili státu, což znamenalo, že z kongregace vznikla státní instituce, která rozhodně neměla své původní cíle. Vedlo to k papežskému vyloučení všech členů kongregace. Pouze čtyři kláštery byly papežem uznány.¹¹⁸

Již zakladatelovým plánem bylo kongregaci rozšířit do celého světa. Řád se tak začal šířit i do zaalpských zemí, a to i díky světcí Klementu Maria Hofbauerovi. Situace kongregace v zaalpském prostoru se ovšem poněkud lišila, a to i kvůli různé státní správě v jednotlivých zemích. Bylo nutné vytvořit nějakou základní strukturu, která by fungovala ve všech zemích. Vzešel z toho tedy plán provincií, které byly dány zeměpisnou polohou. Vzniklo šest provincií, mezi které můžeme zařadit provincii římskou, sicilskou, neapolskou, belgickou, rakouskou a také švýcarsko-francouzskou.¹¹⁹

Kongregace se šířila dál, rozrůstala se po celém světě, a tak v roce 1894 můžeme mluvit již o deseti provinciích, které se rozkládaly na dvou kontinentech. Později vznikla také samostatná pražská provincie.¹²⁰

V habsburské monarchii bylo zastoupení redemptoristů v polovině 19. století poměrně malé. Již k roku 1910 se však situace výrazně změnila, redemptoristé posílili nejvíce ze všech dalších řádů a kongregací v habsburské monarchii. Z původních sedmi klášterů z poloviny 19. století jich bylo najednou 25.

Roku 1901 došlo k již zmiňovanému vzniku pražské provincie. To se uskutečnilo skrze rozdělení rakouské provincie na provincii vídeňskou a provincii pražskou. K roku 1910 řadíme k pražské provincii sedm domů, které se nacházely na území Čech a Moravy. Dnes má provincie Bratislava – Praha devět komunit.¹²¹

¹¹⁷ K. KAISEROVÁ, M. MACKOVÁ, *Dějiny rakouské provincie redemptoristů*, s. 19–21.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 21.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 22–23.

¹²⁰ Tamtéž, s. 27–28.

¹²¹ Tamtéž, s. 29–34.

4.3 Činnost redemptoristů (lidové misie)

Jak jsem již zmínila výše, mezi hlavní činnosti redemptoristů patří kromě správy poutních míst také lidové misie. Redemptoristé se již od počátku svého působení zaměřovali zejména na lidové vrstvy obyvatelstva, proto také misie označujeme jako lidové. Jejich cílem bylo věnovat se hlavně obyvatelům malých vesnic a skrze své působení upevňovat a posilovat jejich víru.¹²²

Jednotlivé domy redemptoristů a rovněž jednotlivé oblasti se různily v otázce probíhání a fungování lidových misí. Někdy si je dokonce objednal farář nebo biskupství. V oblastech, které byly nábožensky aktivnější, znamenaly misie velkou náboženskou událost, skoro až slavnost. Naopak v méně konfesně aktivních oblastech, což byly například obce v údolí řeky Labe nebo Ploučnice, nebyly misie téměř vůbec přijímány a účast na nich nedosahovala ani dvacet procent obyvatelstva. Zřejmě lidé v těchto konfesně málo aktivních oblastech neměli zájem, nebo to rozhodně nevnímali jako významnou náboženskou událost, jako tomu bylo v oblastech nábožensky aktivních.¹²³

Misie měly obecná pravidla, kterými se řídily. Začínaly ranní bohoslužbou. S misiemi rovněž souvisel misijní průvod s misijním křížem a družičkami v bílém oděvu. Průvod byl doprovázen latinskými zpěvy, případně lidovým zpěvem v národním jazyce. Misie trvala několik dní. Kromě ranní bohoslužby zahrnovala také dvě kázání, svaté přijímání, generální zpověď a modlitbu růžence. Večer pak následovala další bohoslužba. Misionáři rovněž navštěvovali nemocné a poskytovali jim možnost svaté zpovědi nebo svatého přijímání.¹²⁴

4.4 Redemptoristé na Hoře Matky Boží u Králík

Správu poutního místa na Hoře Matky Boží u Králík měli původně na starosti servité, kteří zde měli udržovat a rozvíjet mariánský kult. Problém se ovšem dostavil spolu s personální krizí tohoto společenství. Do řad servitů už nepřicházeli noví mladí zájemci. Kromě tohoto problému ještě v roce 1846 ztížil situaci požár, který způsobil obrovské škody, které nebyli servité schopni napravit.¹²⁵

¹²² K. KAISEROVÁ, M. MACKOVÁ, *Dějiny rakouské provincie redemptoristů*, s. 57–58.

¹²³ Tamtéž, s. 61–62.

¹²⁴ Tamtéž, s. 62–64.

¹²⁵ Tamtéž, s. 127–130.

Bylo jasné, že servité už nejsou schopni toto poutní místo spravovat. Nahrazení servitů jiným řádem či kongregací se tedy stalo jednou z možností, ovšem královehradecké biskupství na to nejprve nechtělo přistoupit. Na fungování poutního místa mělo však zájem i zdejší obyvatelstvo, které například vyrábělo a prodávalo různé svaté obrázky, případně další upomínkové předměty. O to, aby poutní místo převzal pod správu jiný řád žádali obyvatelé písemně i samotného biskupa. Ten nakonec začal jednat a v roce 1883 získali pod správu toto poutní místo redemptoristé.¹²⁶

Na konci července roku 1883 přijelo do kláštera pět prvních redemptoristů, kteří ihned začali se svou prací. Věnovali se zejména misionářské činnosti, duchovní péči o poutníky a konání exercicií. Poutní místo se začalo znovu velice rychle rozvíjet a docházela sem spousta lidí.¹²⁷

Kromě misií, které kongregace uskutečňovala zejména v těch nejzapadlejších vesnicích, redemptoristé rovněž šířili mariánskou úctu a lásku k Panně Marii, Matce Ustavičné Pomoci. Zejména na tomto místě byla Panna Maria vnímána jako útočiště všech hříšníků, jako utěšitelka všech ubohých a trpících srdcí.¹²⁸

Redemptoristé také koupili dům, který se nacházel v blízkosti kláštera. Začali ho opravovat a vytvářet z něj prostředí, ve kterém by se mohli ubytovávat poutníci a další příchozí. Většina částí domu byla stržena a znovu vystavěna, vznikl tak dnešní Poutní dům. Kvůli nedostatku vody pro poutníky zde byl v roce 1896 vybudován vodovod. V roce 1897 pak byla z města Králíky vystavěna silnice až ke klášteru. Kolem cesty byly vysázeny stromy a až do dnes zde můžeme spatřit krásnou alej vedoucí přímo k samotnému poutnímu místu.¹²⁹

Poutní místo se pod správou redemptoristů dále rozvíjelo a vzkvétalo. Přicházelo sem velké množství poutníků, zejména pak z Královehradecké a Olomoucké diecéze. Po náročné cestě na Horu Matky Boží se mohli poutníci občerstvit právě v nově rekonstruovaném Poutním domě. Venku pak čekalo na poutníky mnoho dřevěných přístřešků, kde se prodávaly různé upomínkové předměty, případně nějaké občerstvení. Mnoho chudých lidí z okolí Králík si tak zde mohlo něco vydělat na své živobytí.¹³⁰

¹²⁶ K. PAULUSOVÁ, *Hora Matky Boží u Králík*, s. 28–30.

¹²⁷ Tamtéž, s. 30–31.

¹²⁸ L. MALÚŠKOVÁ, *Dějiny Hory Matky Boží*, s. 23–24.

¹²⁹ Tamtéž, s. 32–33.

¹³⁰ K. PAULUSOVÁ, *Hora Matky Boží u Králík*, s. 33–36.

Poutní místo na Hoře Matky Boží se tedy stalo velice oblíbeným cílem pro poutníky z celých českých zemí, ale také střední Evropy.¹³¹

¹³¹ Přehled o poutích a procesích na Horu Matky Boží byl dle Paulusové zachován. Přehledy obsahovaly údaje o místě, ze kterého poutníci vyšli a rovněž jejich komunikační řeč.

5 Centralizační klášter na Hoře Matky Boží u Králík

Jak jsem již zmínila v kapitole týkající se „Akce K“, v noci ze 13. na 14. dubna roku 1950 došlo k obklíčení mužských klášterů, zatčení řeholníků a jejich přesunutí do centralizačních táborů, které vznikaly právě na místech bývalých klášterů. Jedním z nich byl i klášter na Hoře Matky Boží u Králík.

5.1 Vznik centralizačního kláštera

Dne 18. ledna roku 1950 se církevní komise ÚV KSČ vyjádřila k postupu proti klášterům. Dle jejích slov mělo dojít k soustředění řeholníků v centralizačních nebo internačních táborech, které vzniknou právě na místě bývalých klášterů. Do táborů bude zároveň dosazen spolehlivý personál, který bude internované řeholníky kontrolovat. Většina táborů tedy byla centralizačních. Vznikl však i internační tábor v Želivě.¹³²

Během „Akce K“ bylo zabráno 24 klášterů nebo řeholních domů, z čehož pouze pět bylo použito jako centralizační tábory pro soustředování všech řeholníků. Byly to kláštery v Oseku, Broumově, Králíkách, Bohosudově a Hejnicích. V Želivě byli internováni zejména představení klášterních komunit a rovněž velmi reakční řeholníci, kteří měli být pro komunistický režim nebezpeční.¹³³

„Bartolomějskou noc“, která měla za následek převezení do centralizačního tábora na Hoře Matky Boží u Králík, zažil také redemptorista Jan Zemánek, který byl po centralizaci v Králíkách přesunut k PTP a v roce 1961 byl spolu s dalšími redemptoristy odsouzen na 12 let za vyzvědačství a velezradu. Vězněn byl na Mírově a ve Valdicích. Na „bartolomějskou noc“, kterou prožil v klášteře v Obořišti, a přesun do tábora na Hoře Matky Boží vzpomíná takto: *„V noci ze 13. na 14. dubna přepadla StB a milice náš klášter. Ze spánku nás probudil hluk, mlácení na dveře a povely: „Všichni ven.“ Museli jsme si rychle sbalit věci a nahnali nás do jídelny. Tam nám oznámili, že kvůli protistátní činnosti už nebude klášter dál existovat. Pak nás odvedli do autobusů, ani jsme se nemohli rozloučit s představenými. Po celou cestu jsme museli mlčet a hlídali nás ozbrojení příslušníci.“*¹³⁴ Podle Zemánka se redemptoristé obávali,

¹³² Viz kapitola 3.4.8

¹³³ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 57.

¹³⁴ Vojtěch VLČEK, *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel*, Kostelní Vydří 2006, s. 384.

že budou odvezeni na Sibiř, vzhledem k tomu, že jeli směrem na východ. Soudruzi jim jejich odvoz vysvětlili tak, že řeholníci údajně v klášteře ukrývali zbraně.¹³⁵

Během „bartolomějské noci“ byl do Králík převezen i další redemptorista. Byl jím Stanislav Muzikář, který na tuto událost vzpomíná takto: „*Pak v tu noc jsme se probudili, všude bylo slyšet velké rány a hluk, tak jsme přemýšleli, co se to v chodbách děje. Najednou k nám vtrhli se samopaly a přikázali nám vstát. Řekli nám: „Tak vstávat, všichni do jídelny a tam se dozvíte další informace!“ A to už jsme věděli, že je zle. Tam nám oznámili, že je zjištěna velká vatikánská špionáž a že my, řeholníci, jsme nepřátelé státu. Všechno jsme tam museli nechat a vzít si jediné svoje osobní věci. Oznámili nám, že budeme odvezeni na místa soustředění. Tam že se dozvíme další informace. Bylo to tak přísné, že když jsem potřeboval jít na toaletu, musel se mnou jít příslušník se samopalem.*“¹³⁶ Příslušníci bezpečnostních složek začali podle Muzikáře také likvidovat knihovnu a všechny knihy házeli na velké hromady. Řeholníci byli poté naloženi do aut. Na Horu Matky Boží byli dovezeni ve tři hodiny v noci. Bachaři nařídili mladým a schopným řeholníkům cpát slamníky, na kterých měli internovaní muži spát.¹³⁷

Můžeme si tedy povšimnout, že ačkoli se každý ze dvou zmíněných redemptoristů nacházel v době „bartolomějské noci“ na jiném místě, líčení oné situace je od obou pamětníků velmi podobné. Ozbrojené jednotky StB vtrhly do klášterů a donutily řeholníky sbalit si pouze osobní věci. Následně je v autech nebo autobusech dovezly do centralizačního tábora, zde u těchto dvou redemptoristů to byl konkrétně králický tábor. Pravděpodobně to byl právě tento klášter z toho důvodu, že zde redemptoristé předtím působili, ačkoli jich zde bylo velmi malé množství. Umístěno sem bylo přes 224 redemptoristů z patnácti redemptoristických domů.¹³⁸

Co se týká králického kláštera, bylo rozhodnuto, že do kláštera přijede zástupce Státní bezpečnosti spolu se zmocněncem Státního úřadu pro věci církevní a přítomným redemptoristům oznámí, že členové kongregace redemptoristů z jiných klášterů budou soustřeďováni v králickém klášteře.¹³⁹

¹³⁵ V. VLČEK, *Kříž jsem hlásal*, s. 384.

¹³⁶ *Svatá Hora I*, Svátá Hora, Příbram: Matice svatohorská, 2013, s. 6–7.

¹³⁷ Tamtéž, s. 6–7.

¹³⁸ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 65.

¹³⁹ ABS, H, H-718/1, s. 59.

Rovněž do králického kláštera vnikla Státní bezpečnost násilným způsobem. Po osobních a také domovních prohlídkách, které Státní bezpečnost vykonala, byl odvezen představený králické redemptoristické komunity do internačního kláštera v Želivě.¹⁴⁰

Soustředění řeholníci si měli zabalit své svršky a označit svá zavazadla jmenovkou. Tato zavazadla se měla uložit do jedné místnosti a zůstat zde až do ukončení „Akce K“. Následně se měli řeholníci sejít v jedné místnosti, kde jim byla provedena zdravotní a tělesná prohlídka. Poté došlo ke kontrole celého klášterního objektu. Cílem bylo zejména vyhledat závadný materiál, případně zbraně a různé tiskoviny.¹⁴¹

Představený kláštera měl být odvezen až po dokončení prohlídky klášterního objektu. Členové SNB dostali za úkol hlídat všechny vchody již bývalého kláštera, aby nikdo nemohl uniknout. Měli také hlídat, aby do tábora nepronikla žádná nepovolaná osoba.¹⁴²

Tak tedy vznikl centralizační tábor na místě bývalého kláštera a poutního komplexu na Hoře Matky Boží u Králík, který se na více než jedno desetiletí stal vězením pro řeholníky nejen z kongregace redemptoristů, ale také z dalších řádů, kongregací, řeholních společenství a komunit.

Klášter byl uzavřen veřejnosti. To znamenalo samozřejmě také zánik již tradičních a častých poutí, které byly přísně zakázány. Veškeré dopisy řeholníků podléhaly cenzuře, ale až poté, co vůbec bylo povoleno dopisy posílat, a to bylo v květnu roku 1950. Návštěvy rodinných příslušníků byly zprvu zcela zakázány. Až později bylo možné navštívit nějakého příbuzného, ale pouze za kontroly ostrahy. Řeholníci mohli vycházet mimo klášterní objekt pouze v případě, že potřebovali k lékaři. I tak ale byli hlídáni, aby se náhodou nesnažili ovlivňovat okolní obyvatelstvo.¹⁴³

V roce 1950, kdy centralizační tábor vznikl, hlídalo toto místo 23 příslušníků Sboru národní bezpečnosti a dva příslušníci Státní bezpečnosti.¹⁴⁴ Tento stav se pak v průběhu let měnil a na tuto skutečnost jsem se dále zaměřila v jedné z následujících kapitol.

¹⁴⁰ Památník obětí internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 1.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

¹⁴¹ ABS, H, H-718/1, s. 60.

¹⁴² Tamtéž, s. 61.

¹⁴³ Památník obětí internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 1.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

¹⁴⁴ Tamtéž.

5.2 Fungování tábora

V této kapitole vycházím zejména z monografie Václava Vaška *Církev bojující*, a rovněž se zde snažím analyzovat prameny, které jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek. Některé informace přebírám i z webových stránek Památníku obětem internace v Králíkách. Všechny zdroje se snažím konfrontovat.

5.2.1 První rok v centralizačním táboře

Centralizační a internační tábory v podstatě fungovaly jako tábory koncentrační. Dalo by se říct, že zde byl zaveden režim jako ve vězení. Kromě práce, kterou zde řeholníci museli zastávat, se také komunistické vedení snažilo řeholníky převychovávat. Používalo k této skutečnosti různých přednášek, předčítání komunistického tisku a tak podobně. Důležitá byla jednak tedy manuální práce, dále převýchova řeholníků a také snaha rozdělit řeholníky na ty „pokrokové“ a ty, kteří jsou vyloženi nepřátelé režimu.¹⁴⁵

V čele tábora stál tzv. zmocněnec, dále také velitel stráže SNB, vězeňský odborník a hospodářský správce. Centralizační středisko bylo úplně uzavřeno okolnímu světu. Byly tedy zakázány návštěvy, a dokonce i písemný kontakt řeholníků s přáteli nebo příbuznými či s jakýmkoli cizími osobami. Zmocněncem tábora na Hoře Matky Boží se stal František Staněk.

Řeholníci byli taktéž hned po příjezdu rozděleni do dvou skupin. První skupinou byla skupina pro „pokrokové“ řeholníky, tedy ty, se kterými by se dalo pracovat a převychovávat je. „Reakční“ řeholníci pak byli zařazeni do skupiny druhé. Byli pod výrazným dohledem, neboť představovali nepřátele komunistického režimu a zřízení.¹⁴⁶

Pro řeholníky v centralizačních táborech vznikl rovněž tzv. Domácí řád, který vypracovalo ministerstvo vnitra. Ten předepisoval, že řeholníci si nesmějí nic půjčovat, prodávat, dokonce že nesmějí ani jinému řeholníkovi nic darovat. Musejí se chovat slušně a rozhodně nesmějí křičet ani působit nějaký jiný povyk či hluk. Nesmějí se hádat a ani vykřikovat z oken.¹⁴⁷ Tento tzv. Domácí řád nejspíš platil pro všechna centralizační střediska, takže se můžeme domnívat, že jeho dodržování bylo vyžadováno i v Králíkách. Z dostupných prozkoumaných materiálů se

¹⁴⁵ Památník obětem internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 1.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

¹⁴⁶ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 58–59.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 58–59.

však žádný z dokumentů tohoto řádu netýká a ani v sekundární literatuře se k tomuto tématu žádný historik nevyjadřuje.

Každý den byl v šest hodin ráno budíček, o půl hodiny později následovala mše. Od osmi byl denní rozkaz a od osmi třiceti do dvanácti třiceti a od čtrnácti do osmnácti hodin museli řeholníci pracovat. Během jídla bylo řeholníkům předčítáno z denního tisku, případně museli poslouchat zprávy z rozhlasu. V neděli pak museli řeholníci podstoupit politickou výchovu, která měla za cíl je převychovat, případně jim byl puštěn i nějaký politicky zaměřený film.¹⁴⁸

Jak jsem již zmínila výše, do centralizačního tábora na Horu Matky Boží u Králík byli převezeni zpočátku zejména redemptoristé. Přes 220 řeholníků však bylo pro klášterní budovu příliš mnoho, a proto byli někteří převedeni do jiných táborů. Mezi tyto tábory patřil například Osek nebo Želiv. Mladí řeholníci byli pak přesunuti do PTP, jako například již výše zmiňovaný redemptorista Jan Zemánek. Někteří mladí byli odvezeni na přeškolení do Hájku. Mezi nimi byl i druhý zmiňovaný redemptorista Stanislav Muzikář. Na Moravec pak byli z Králík převezeni velmi staří nebo nemocní řeholníci. Početní stav řeholníků na Hoře Matky Boží tedy poklesl, nicméně v následujících letech sem byli převezeni i další řeholníci z jiných táborů. Nebyli to pouze redemptoristé, ale také například františkáni, salesiáni, jezuité a další. Je určité nutné poznamenat, že ačkoli komunisté chtěli těmito kroky jednotlivé řeholní komunity rozštěpit, toto setkání řeholníků z různých řádů či kongregací bylo na jedné straně možná i prospěšné. Mohli se tak vzájemně obohacovat a sdílet společně své utrpení.¹⁴⁹

V králickém centralizačním táboře se práce řeholníků zaměřovala zejména na oblast zemědělskou, jako byla práce na poli či chov ptactva. Kromě toho řeholníci také pracovali v lesích při kácení stromů nebo v pracovních dílnách.¹⁵⁰ Někteří internovaní pracovali taktéž na zeleninové zahradě, případně v zimním období odhazovali sněh.

Náboženský život sice nebyl v centralizačním táboře zakázán, nicméně byl na něj vyhrazen pouze omezený čas, stejně jako v jiných táborech.¹⁵¹

Situaci v králickém táboře v roce 1950 popisuje rovněž již výše zmiňovaný redemptorista Jan Zemánek: „Po příjezdu jsme se tu setkali se spolubratry z ostatních českých klášterů, a dokonce sem přivezli i pár řeholníků z jiných řádů. Celkem se nás tu sešlo asi 250. Postrádali jsme

¹⁴⁸ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 59–60.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 65.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 65.

¹⁵¹ Památník obětem internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 1.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

*představené, z nichž většina byla odvezena do internačního tábora v Želivě. Byli jsme soustředováni v objektu redemptoristického kláštera. Podmínky byly dost neutěšené, především málo prostoru pro tolik lidí. Po příjezdu jsme si museli upravit ubikace, nacpat slamníky a hned za dva dny nás hnali do práce. Dělali jsme na poli, sbírali v lese jahody aj.*¹⁵² Podle Zemánkových slov nesměli řeholníci žádným způsobem kontaktovat okolní svět, a i proto byli hlídáni ozbrojenou ostrahou. Od příbuzných sice mohly internovaným chodit dopisy, nicméně ty byly cenzurovány. Dále se Zemánek vyjadřuje také k duchovnímu životu. Podle jeho slov měli společně mši svatou jednou denně. Mladí bohoslovci chodívali tajně na přednášky k profesorům. Zemánek vzpomíná také na září 1950, kdy všichni, kteří ještě nebyli na vojně, museli nastoupit k PTP.¹⁵³ K situaci v králickém táboře na počátku 50. let se mi bohužel v průběhu bádání nepodařilo získat žádné jiné vzpomínky. Existuje však vzpomínková kniha salesiána P. Oldřicha Meda, který jednu kapitolku věnoval právě Králíkům. Tyto vzpomínky se však týkají až druhé poloviny 50. let, a proto je zde nebudu porovnávat. Jsou však obsaženy v jiné části práce.¹⁵⁴

5.2.2 Změny počtu řeholníků v králickém táboře

Na počátku ledna roku 1951 bylo v králickém centralizačním táboře 89 řeholníků, přičemž jeden byl na léčení v nemocnici v Červené Vodě. Tento řeholník se jmenoval Josef Groz, byl to bohoslovec u redemptoristů. 10. ledna 1951 se vrátil zpět z nemocnice.¹⁵⁵

Josef Groz byl zřejmě mladý muž, vzhledem k tomu, že se jednalo o bohoslovce. Společně s dalším redemptoristickým bohoslovcem Janem Hanžlem byli 10. ledna 1951 odvedeni k vojenskému útvaru, aby vykonávali vojenskou službu, jak vyplývá z pramenů uložených v ABS.¹⁵⁶

Můžeme si tedy povšimnout, že mladí řeholníci mnohdy dostali rozkaz k nastoupení k vojenské službě, nebo případně museli odejít k PTP, což bylo v podstatě také jakési vykonávání vojenské služby. K PTP byl odveden například již zmíněný Jan Zemánek, nicméně už v září roku 1950.¹⁵⁷

¹⁵² V. VLČEK, *Kříž jsem hlásal*, s. 384.

¹⁵³ Tamtéž, s. 384.

¹⁵⁴ O. MED, *Knih naděje*.

¹⁵⁵ Situační zpráva, 24. ledna 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 6–7.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 6–7.

¹⁵⁷ V. VLČEK, *Kříž jsem hlásal*, s. 379.

Dle zpráv Krajského velitelství státní bezpečnosti Hradec Králové bylo v Králíkách v únoru roku 1951 už jen 70 mužů, přičemž dva byli léčeni v nemocnici. Můžeme si tedy povšimnout poklesu počtu řeholníků v souvislosti s přesuny, ke kterým došlo v lednu téhož roku.¹⁵⁸

Ke konci března 1951 je nahlášen nový počet řeholníků v táboře. Bylo to 87 mužů, přičemž šest řeholníků bylo na léčení v nemocnici.¹⁵⁹ Koncem dubna bylo pak zaznamenáno v táboře 86 mužů, přičemž čtyři byli v nemocnici.¹⁶⁰

V květnu 1951 bylo v táboře opět 86 řeholníků a jeden v nemocnici.¹⁶¹ Na počátku září se Krajské velitelství státní bezpečnosti Hradec Králové vyjadřovalo k situaci tak, že v táboře žilo 86 řeholníků.¹⁶² V prosinci pak bylo v táboře evidováno 84 mužů, přičemž další tři byli v nemocnici na léčení.¹⁶³

Vzhledem k určitým přesunům na konci roku 1951 bylo v únoru roku 1952 soustředěno v centralizačním táboře 79 mužů, tj. o něco méně, než v předchozím roce, z čehož někteří byli v této době v charitním ústavu v Chlumci u Chabařovic pravděpodobně vzhledem k jejich stáří nebo závažnější nemoci.¹⁶⁴

Po přesunech na jaře bylo v táboře na konci května zaznamenáno 101 řeholníků, přičemž sedm bylo na léčení v různých nemocnicích. V pramenu se bohužel nedozvídáme, ve kterých nemocnicích to bylo.¹⁶⁵

Na počátku roku 1953 bylo v táboře v Králíkách soustředěno 137 řeholníků, kteří pracovali zejména v zemědělství, protože k bývalému klášteru patřila řada polností. Spousta řeholníků však byla těžce nemocných, a proto ani pracovat nemohla.¹⁶⁶

V říjnu 1955 bylo v táboře evidováno celkem 45 řeholníků.¹⁶⁷

Státní úřad pro věci církevní podal také koncem května roku 1956 zprávu o situaci v táboře v Králíkách. Rovněž přišel s návrhem přeměnit centralizační tábor v charitní domov. Co se tedy

¹⁵⁸ Situační zpráva, 26. února 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 12.

¹⁵⁹ Situační zpráva, 30. března 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 16.

¹⁶⁰ Situační zpráva, 23. dubna 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 28–29.

¹⁶¹ Situační zpráva, 30. května 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 30.

¹⁶² Situační zpráva, 7. září 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 33.

¹⁶³ Situační zpráva, 12. prosince 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 34.

¹⁶⁴ Situační zpráva, 28. února 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 35.

¹⁶⁵ Situační zpráva, 26. května 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 38.

¹⁶⁶ Seznam řeholníků a celková charakteristika, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 66.

¹⁶⁷ Zpráva o přesunu řeholníků z IK Želiv, 10. října 1955, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 155.

týkalo situace v táboře, po přemístění některých řeholníků z Želiva bylo v táboře evidováno 101 řeholníků, z čehož bylo 78 kněží, osmnáct řeholních bratrů a pět bohoslovců. V centralizačním táboře byli v této době zaznamenáni příslušníci šestnácti různých řeholí a kongregací. Největší zastoupení zde měli jezuité, redemptoristé a salesiáni. Většina řeholníků byla v této době schopna práce, a to i pravděpodobně vzhledem k tomu, že jejich průměrný věk se pohyboval okolo 40 let.¹⁶⁸

Na počátku roku 1958 pak bylo v táboře soustředěno 76 řeholníků, na konci roku jen o něco méně, a to 73 řeholníků. Můžeme tedy vidět, že řeholníci obvykle odmítali odejít do civilního zaměstnání, k čemuž se je snažily komunistické orgány donutit, ale o tom ještě bude řeč v jedné z následujících kapitol.¹⁶⁹

Můžeme si tedy povšimnout, že počty internovaných byly v táboře velmi kolísavé a proměnlivé. Záleželo na tom, kolik řeholníků bylo zrovna přesunuto, případně kolik se jich muselo léčit v nemocnicích.

5.2.3 Přesuny řeholníků mezi centralizačními tábory

Centralizační tábor v Králíkách tedy vznikl v dubnu roku 1950. Jak jsem již zmínila výše, původně zde byli internováni hlavně redemptoristé. Později však začalo docházet k různým přesunům řeholníků.¹⁷⁰

K přesunům mezi tábory docházelo již od počátku internace řeholníků. Důvody těchto přesunů byly různé a lišily se v závislosti na konkrétní situaci v táborech. Mohlo se jednat například o zvýšení, případně snížení počtu řeholníků v jednotlivých táborech. Dále to mohlo souviset i s případnou snahou zrušit některý z centralizačních táborů a přesunout tedy řeholníky do tábora jiného. Můžeme se také domnívat, že některé přesuny řeholníků měly sloužit k rozvrácení jednoty jednotlivých řádů, případně skupin utvořených v rámci jednoho centralizačního tábora.

K častým přesunům docházelo také v souvislosti se stářím a nemocemi řeholníků. Staří a nemocní řeholníci byli mnohdy přesouváni do charitních domovů nebo ústavů.

¹⁶⁸ Návrh na přeměnu v charitní ústav, 26. května 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 188.

¹⁶⁹ Situační zpráva, 26. ledna 1959, Králíky, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 229.

¹⁷⁰ Situační zpráva, 24. ledna 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 6–7.

V roce 1951 došlo tedy k přesunům některých řeholníků, konkrétně se jednalo o deset kněží, kteří byli označeni za reakční, a tudíž nebezpečné. Tito kněží byli převezeni do internačního tábora v Želivě, který sloužil právě jako internační středisko pro největší odpůrce režimu a rovněž představené řádů. Vzhledem k tomu, že představení byli odvezeni do Želiva, byl vybrán nový představený internovaných řeholníků, a to redemptorista Václav Novák, který byl hluboce nábožensky založen, nicméně na rozdíl od svých předchůdců byl velmi opatrný, aby nebyl prozrazen. Byl rovněž velice pracovitý a poctivý.

Kromě reakčních řeholníků byli převezeni také velice staří řeholníci. Těm bylo přiděleno místo v Opočně.¹⁷¹

V únoru a březnu téhož roku taktéž docházelo k dalším přesunům internovaných. Někteří byli přesunuti z králického tábora do tábora v Oseku, na Strahov, případně do Hájku u Unhoště. Dalších čtrnáct řeholníků bylo převezeno na brigádu do kláštera na Velehrad. Do králického tábora bylo přesunuto pak 49 duchovních z Hejnic a Oseku. Průběh přesunů mezi tábory proběhl údajně bez větších problémů, řeholníci byli doprovázeni a kontrolováni příslušníky SNB.¹⁷²

Zde si můžeme položit otázku, proč vlastně docházelo k tak častým přesunům mezi tábory. Myslím, že se možná komunistické vedení a zmocněnci táborů snažili rozštěpit původní komunity, případně nové komunity řeholníků, které se již mohly znovu v centralizačních střediscích vytvořit, a určitě chtěli řeholníky také co nejvíce znejistět.

Na konci roku 1951 došlo opět k přesunům třech kněží do Hynčic, Hanušovic a Moravce, kde měli fungovat jako zpovědníci.¹⁷³

I v únoru roku 1952 docházelo k dalším drobným přesunům řeholníků mezi tábory. Konkrétně se opět jednalo o tři kněze, kteří byli na jiná místa přesunuti obvykle za účelem vykonávání zpovědní služby, jak už bylo zmíněno také v odstavci výše.¹⁷⁴

Na jaře roku 1952 bylo přesunuto 28 řeholníků ze Slovenska, Oseka, Hejnic a Klíčavy. Tři řeholníci z Králík byli naopak posláni do Broumova, Trutnova a Prahy. Vzhledem k tomu, že

¹⁷¹ Situační zpráva, 24. ledna 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 8.

¹⁷² Situační zpráva, 30. března 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 16–18.

¹⁷³ Situační zpráva, 12. prosince 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 34.

¹⁷⁴ Situační zpráva, 28. února 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 35.

starší řeholníci byli již neschopni práce, pracovalo v tomto období v králickém táboře přibližně 65 mužů.¹⁷⁵

Řeholníci přesunutí z tábora v Oseku byli Státní bezpečností považováni za nejvíce reakční, neboť kromě různě vyjadřovaných odporů se také odmítali účastnit čtení denního tisku.¹⁷⁶

Pokud se v táboře objevil nějaký řeholník, kterého považoval zmocněnec tábora, případně ostraha za režimu nebezpečného, navrhl ho zmocněnec přesunout do přísnějšího tábora. Jedním takovým byl například Josef Šebák, který byl knězem v řádu těšitelů. Tento kněz byl podle zmocněnce tábora velmi ostře zaměřený proti komunistickému zřízení a měl velký vliv na ostatní řeholníky v táboře. Navíc údajně odmítal pracovat s tím, že se vymlouval na kloubový revmatismus. Těžko tedy říct, jak se tento kněz ve skutečnosti choval, nicméně je jisté, že pokud se někdo jevil režimu nebezpečným, byl přesunut například do internačního kláštera v Želivě, případně někam, kde panovaly daleko horší podmínky než v táboře v Králíkách.¹⁷⁷ Ohledně podobných případů nás bohužel prameny moc neinformují, takže je těžké určit pomocí jakých mechanismů byl kněz k přesunu vybírán.

V lednu roku 1953 došlo pak k přesunu patnácti starých a nemocných řeholníků do Moravce, kde byl pro tyto případy k dispozici charitní domov.¹⁷⁸

Návrh na přemístění do jiného tábora, a to konkrétně do internačního tábora v Želivě, se týkal v roce 1954 opět řeholníků, kteří byli považováni za velmi reakční, neboť údajně nabádali ostatní internované k větší oddanosti církvi. Zmocněnec tábora ovšem na přemístění netrval, což vysvětlil tak, že postupně pochopil, že náboženskou otázku propaguje většina kněží a také se v této oblasti vzájemně podporují.¹⁷⁹

Přemístění se mělo týkat taktéž nemocných a velmi starých řeholníků. Státní úřad pro věci církevní navrhl přesun těchto mužů do charitního ústavu. Problém byl ovšem v tom, že v charitním domově v Moravcích bylo již plno. Započaly tedy plány na vybudování nového charitního domova pro staré a nemocné řeholníky. O tom, zda byl skutečně vybudován, nás ovšem prameny bohužel neinformují.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Situační zpráva, 26. května 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 38.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 38–39.

¹⁷⁷ Sdělení o Josefu Šebákově, 23. června 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách s. 40.

¹⁷⁸ Zpráva o přemístění řeholníků do Moravců, 12. ledna 1953, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 42.

¹⁷⁹ Vyjádření k návrhu SÚC, 26. února 1954, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 85.

¹⁸⁰ Zpráva o přemístění starých a nemocných řeholníků, 3. března 1954, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 86.

Zima a jaro roku 1954 se tedy nesly ve znamení různých přesunů. Kromě těch již výše zmíněných došlo také k návrhu SÚC na přemístění některých řeholníků do klášterů k řeholnicím, aby zde fungovali jako zpovědníci. Mezi vybrané patřili například redemptoristé Karel Wenzel, František Skácel, Jan Michal a Rajmund Tkáč.¹⁸¹

Do králického centralizačního tábora měli být v roce 1955 přesunuti podle doporučení Státního úřadu pro věci církevní řeholníci z internačního tábora v Želivě. Kromě již výše zmíněné možnosti zavedení samosprávy v Králíkách se měla také zrušit ostraha tábora. Řeholníci, kteří však byli přesunuti z Želiva, byli považováni za velmi „reakční“ a pracující proti lidově demokratickému zřízení. Za nebezpečné byli považováni zejména jezuité. Bylo tedy rozhodnuto, že prozatím je nutno v táboře ostrahu ponechat.¹⁸²

Státní úřad pro věci církevní vytvořil koncem března roku 1956 plán na likvidaci internačního tábora v Želivě a s tím související přesun řeholníků z Želiva do Králík. Pro nové řeholníky se tedy měly připravovat místnosti v táboře v Králíkách. Odsun řeholníků ze Želiva byl pak naplánován na 3. dubna roku 1956 v brzkých ranních hodinách.¹⁸³

Do Králík byli z Želiva přesunuti ve velkém množství salesiáni. Na tento přesun vzpomíná i P. Oldřich Med ve své Knize naděje: *„Želiv skončil po Velikonocích roku 1956. Dostali jsme rozkaz připravit se k odjezdu. Už jsme věděli, že nás odvezou na Králíky na polské hranice a že tam budeme pracovat na státním statku.“*¹⁸⁴

Ačkoli byly podmínky v internačních a centralizačních táborech otřesné, přesto zde pravděpodobně docházelo k vytváření silných pout mezi jednotlivými řeholníky a možná snad i mezi řeholníky a bývalým klášterním komplexem. Na skutečnost, že se salesiáni loučili se Želivem těžko vzpomíná i P. Oldřich: *„Nevím přesně den, kdy nás odváželi autobusem pryč. Když jsme stáli před branou, požádali jsme, abychom mohli vejít do kostela. Vchod byl jen malý kousek od nás, vždyť kostel tvořil s klášterem jeden celek. A tak jsme poprvé za ta léta vstoupili do chrámu Panny Marie alespoň poděkovat za její pomoc. Hlavou nám táhly všelijaké myšlenky. Po pravdě řečeno, loučili jsme se s Želivem s těžkým srdcem. ...Všem nám bylo do pláče, když se autobus hnul a Želiv nám zmizel z očí.“*¹⁸⁵

¹⁸¹ Seznam zpovědníků řeholnic, 3. března 1954, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 87–88.

¹⁸² Situační zpráva, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 157.

¹⁸³ Plán odsunu řeholníků z IK Želiv, 21. března 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 173.

¹⁸⁴ O. MED, *Knihy naděje*, s. 44.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 44.

V souvislosti s přesunem řeholníků do Králík byl vypracován plán na rozmístění jednotlivých řeholníků v táboře na Hoře Matky Boží. Pro první řeholníky, kteří byli z Želiva přesunuti, bylo připraveno první poschodí bývalého kláštera. Další řeholníci, kteří přijeli z Želiva o dva dny později, byli umístěni v přízemí bývalého kláštera a rovněž v Poutním domě.¹⁸⁶

Dle zprávy Státního úřadu pro věci církevní byla sice většina řeholníků za zrušení internace v Želivě a přesunutí do kláštera v Králíkách ráda, nicméně stále zde byla velká nespokojenost, poněvadž řeholníci odmítali být izolováni v prostorách bývalého kláštera. Jako řeholníci chtěli kontakt s věřícími a izolaci považovali za pronásledování a porušování náboženské svobody. Řeholníci byli dle slov SÚC přesvědčeni i o tom, že se záměr zrušit jednotlivé řeholní řády a společenství komunistickému vedení nepodařilo, neboť spousta řeholníků odmítala odejít do civilního života.¹⁸⁷

Situační zprávy z této doby jsou takřka standardizované a neměnné. Obvykle obsahují zprávu o početním stavu řeholníků v táboře, následně informace týkající se již takřka běžných přesunů a následně se zpráva zabývá situací v klášteře, případně upozorňuje na něco neobvyklého, co se v táboře stalo.

5.2.4 Pracovní situace v králíckém táboře

Co se týká poměrů v táboře roku 1951, dle situační zprávy byla většina řeholníků v táboře starých a nemocných, to znamená neschopných těžké práce. Šest schopnějších řeholníků pak dostalo za úkol starat se o chod areálu a jeho hospodářství.¹⁸⁸

Řeholníci, kteří byli považováni za nejlepší, tedy ty nejméně „reakční“, mohli odjet na Velikonoce roku 1951 na dovolenou. Zde je těžké určit, jak a kým byli tito řeholníci vybíráni, bylo jich však celkem osm a všichni se po skončení dovolené vrátili zpět do tábora.¹⁸⁹

V dubnu roku 1951 pracovali internovaní zejména na poli a zahradě a dokončovali jarní polní práce. Podle záznamů chodilo řeholníkům málo dopisů a balíků. V záznamech se také zmiňuje, že staří kněží a řeholníci jsou jedni z nejhorších, protože se nedají vůbec převychovat.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Plán rozmístění řeholníků v CK Králíky, 3. dubna 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 178–179.

¹⁸⁷ Návrh na přeměnu tábora v charitní ústav, 26. května 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 188.

¹⁸⁸ Situační zpráva, 30. března 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 17.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 17.

¹⁹⁰ Situační zpráva, 23. dubna 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 28–29.

V květnu roku 1951 se centralizovaní opět věnovali polním a zahradním pracím, někteří také pracovali v dílnách. Na svatodušní svátky bylo šesti mužům dovoleno odjet na dovolenou, což měla být odměna za dobrou práci. Všichni se opět do tábora vrátili ve stanovenou dobu. Z pramenů nevyplývá nic, co by naznačovalo, že by v průběhu dovolené byli hlídáni, proto je možné si myslet, že se řeholníci vraceli dobrovolně.¹⁹¹

Na počátku září 1951 se pak řeholníci věnovali zejména žnovým pracím, výmlatu obilí atd. Ve zprávě je však také uvedeno upozornění na problémového kněze Františka Domeše, který nechce pracovat, vymlouvá se na svůj zdravotní stav a žádá, aby mu byl přidělen sluha, který by o něj pečoval.¹⁹²

V únoru roku 1952 dostalo pět řeholníků dovolenou kvůli rodinným důvodům. Opět se ale všichni vrátili zpět do centralizačního tábora.¹⁹³

Ze 79 řeholníků bylo v roce 1952 schopno nějakou práci vykonávat přibližně 30 až 40 mužů. Co se týká politického zaměření, jako nejhorší označovala Státní bezpečnost jezuity, kteří byli již velmi staří a dle slov Státní bezpečnosti se nedali převychovat. Navíc velký problém viděly komunistické bezpečnostní složky v tom, že jezuité ovlivňovali v tomto směru také další řeholní bratry. Za nejlepší a velmi pracovitě a svědomitě považovala Státní bezpečnost v králickém táboře kapucíny a augustiniány.

Zprávy o dění v táboře a celková hodnocení řeholníků a jejich chování, případně jejich politického smýšlení sepisovali nejčastěji na Krajském velitelství státní bezpečnosti v Hradci Králové. Na počátku roku 1951 zprávu konkrétně sepsal ppor. Říha, v květnu roku 1952 poručík Šedek, oba velitelé druhého oddělení Krajského velitelství.¹⁹⁴ Za náčelníka Krajské správy Státní bezpečnosti sepisoval zprávy náčelník 3. odboru ppor. Rabas.¹⁹⁵

V souvislosti s těžkou prací a mnohdy špatným zdravotním stavem podávali někteří řeholníci žádosti související s léčením. Řeholník Karel Horwath podal žádost o lázeňské léčení, neboť trpěl revmatismem. Jeho žádosti ovšem nebylo vyhověno, což bylo vysvětleno skutečností, že touto nemocí trpí více řeholníků a všichni v lázních být nemohou.¹⁹⁶

¹⁹¹ Situační zpráva, 30. května 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 30.

¹⁹² Situační zpráva, 7. září 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 33.

¹⁹³ Situační zpráva, 28. února 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 36.

¹⁹⁴ Situační zpráva, 26. května 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 39.

¹⁹⁵ Žádost o lázeňské léčení, 18. listopadu 1953, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 76.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 76.

Na počátku roku 1954 podalo ministerstvo vnitra žádost, aby byli někteří řeholníci uvolněni z tábora, a to z důvodu práce v bývalém klášteře v Oseku u Duchcova. Státní úřad pro věci církevní ovšem doporučil uvolnit pouze jednoho řeholníka, a tím byl bratr Jaroslav Kubišta.¹⁹⁷

Ani se starými a nemocnými řeholníky se v táboře rozhodně nejednalo soucitně. Ačkoli jsem již výše zmiňovala určité přesuny starých a nemocných do charitních domovů, přesto se zde našli ti, kteří povolení k přesunu nedostali. Tito řeholníci, ačkoli byli již buď staří, nebo vážně nemocní, byli prohlášeni za ještě práce schopné, a proto jim přesun do některého z charitních domovů nebyl umožněn.¹⁹⁸

Kromě práce na polnostech v okolí centralizačního tábora a práce v přilehlých dílnách, byli také někteří řeholníci posíláni na práci tam, kde to zrovna bylo potřeba. Tak například v říjnu roku 1954 bylo považováno za nutné opravit některé církevní budovy v pohraničí¹⁹⁹, ovšem na tuto práci se nenašel dostatek pracovních sil. Proto požádal Státní úřad pro věci církevní, aby byli za tímto účelem uvolněni čtyři řeholníci z centralizačního tábora na Hoře Matky Boží u Králík. Konkrétně se jednalo o Jana Kořana, Karla Walische, Josefa Kubíka a Andreje Suchého, přičemž dva poslední jmenovaní byli redemptoristé. Z pramenů už nevyplývá, zda byli tito řeholníci za účelem práce skutečně uvolněni.²⁰⁰

Na tomto místě bychom měli upozornit na fakt, že prameny nám mnohdy neumožňují dozvědět se o konkrétní situaci více informací, například, jak daný problém či konflikt dopadl. Obvykle jsou to jen náznaky příběhů, které už nejsou dále nijak rozvedeny, situací, před něž byli řeholníci postaveni, ovšem i ty jsou pro pochopení jejich každodenních problémů velmi důležité.

Z listopadu roku 1955 se dochovaly záznamy týkající se rovněž pracovní činnosti řeholníků. Vyplývá z nich, že většina pracovala v zemědělství, menší množství pak bylo zaměstnáno v kuchyni, případně ve skladu. Kromě zemědělské půdy museli řeholníci obhospodařovat také slepičárnu, kravín nebo prasečnický. Většina řeholníků byla považována za pracovitě.²⁰¹

Co se týká hospodářské situace v táboře roku 1956, k areálu bývalého kláštera patřilo kolem 100 hektarů půdy, z čehož část byla orná půda, část zahradní půda a zbytek zahrnoval pastviny

¹⁹⁷ Uvolnění řeholníků pro práci v Oseku, 28. ledna 1954, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 79.

¹⁹⁸ Přemístění starých a nemocných řeholníků, 12. dubna 1954, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 99.

¹⁹⁹ Z pramenů není jasné, o jaké pohraničí se jednalo. Vzhledem k tomu, že na tuto práci měli být využiti řeholníci z tábora v Králíkách, lze předpokládat, že se jednalo o pohraničí česko-polské.

²⁰⁰ Žádost o uvolnění řeholníků, 21. října 1954, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 126.

²⁰¹ Situační zpráva, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 164.

a louky. Kromě zemědělské práce se řeholníci museli starat také o dobytek, koně, skot a slepice. V plánu bylo také rozšířit živočišnou výrobu, a to konkrétně chov vepřů. Na příští rok byla tedy pro řeholníky naplánovaná nová práce. Jednalo se o stavbu vepřína a nového kravína. V hospodářství bývalého kláštera se tak dalo zaměstnat přibližně 40 řeholníků. SÚC však poznamenal, že kromě jezuitů mají členové ostatních řeholních řádů velmi slabou pracovní morálku.²⁰²

V srpnu roku 1957 sepsal František Staněk odboru pro věci církevní Ministerstva školství a kultury sdělení, které se týkalo poměrů a situace v centralizačním táboře v Králíkách. Ve sdělení upozorňuje na skutečnost, že situace je stále horší a horší, neboť řeholníci mají jednak velice špatnou pracovní morálku, jednak jsou velmi drzí a troufalí. Rovněž upozorňuje na to, že již zůstal z ostrahy v táboře sám, a proto není schopen mít dohled nad všemi pracovními stanovišti. V této souvislosti se údajně řeholníci v okolních lesích setkávají s neznámými lidmi a nikdo je nekontroluje. Kolem 30 řeholníků odchází na práci do města Králíky, a to pro ně znamená možnost scházet se s různými lidmi a ovlivňovat je, protože rovněž nejsou nikým kontrolováni. Jako řešení této situace vidí Staněk v tom, že by byla řeholníkům opět dána možnost tábor opustit, a v případě, že by opět nechtěli, aby zde byla zvýšena ostraha.²⁰³

Pracovní morálka řeholníků v roce 1958 byla považována sice za dobrou, pokud se ovšem hodnotila podle dosažených výsledků. Nicméně takovýchto výsledků se údajně dostalo jen díky přísné kontrole. Jinak byli zejména řeholníci, kteří pracovali mimo klášter považováni za málo pracovitě. Právě z tohoto důvodu byli v říjnu 1958 všichni řeholníci přesunuti na práci do kláštera, aby byli pod dohledem.²⁰⁴

Aktivní politická výchova řeholníků byla zrušena již v počátečních letech fungování centralizačního tábora, protože byla považována za velmi neúspěšnou. V následujících letech tedy docházelo hlavně k tomu, že se komunistická ostraha tábora snažila zabránit styku řeholníků s veřejností. Také se komunistické orgány snažili dát řeholníkům tolik práce, aby již neměli čas na jakýkoli politický odpor.²⁰⁵

²⁰² Návrh na přeměnu tábora v charitní ústav, 26. května 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 190.

²⁰³ Sdělení poměrů CK Králíky, 15. srpna 1957, Králíky, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 216.

²⁰⁴ Situační zpráva, 26. ledna 1959, Králíky, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 229–230.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 231.

5.2.5 Vývoj správy králického tábora a úvahy o jeho uzavření

V dubnu roku 1954 došlo k vyjádření zmocněnce tábora Františka Staňka, který prohlásil, že by vedení tábora mělo předáno některému z řeholních řádů, konkrétně redemptoristům, kteří v tomto klášteře pobývali ještě před uzavřením kláštera a následnou internací řeholníků. Krajská správa ministerstva vnitra Hradec Králové ovšem tuto možnost zamítla, neboť ji považovala za nebezpečnou. Dle jejích slov by mohlo v takovémto případě hrozit, že by se z centralizačního tábora a bývalého klášterního komplexu stalo opět vyhledávané poutní místo. Tuto skutečnost si rozhodně komunistické vedení nemohlo dovolit.²⁰⁶

Zmocněnec tábora František Staněk měl v říjnu roku 1955 podle Krajské správy Ministerstva vnitra v Hradci Králové vybrat dvacet zdravých a schopných řeholníků, kteří by mohli být přesunuti do charitních domovů a ústavů, aby tam fungovali jako zpovědníci, případně údržbáři. Ze zbytku řeholníků, kteří by zůstali v táboře v Králíkách, dostal Staněk za úkol vybrat ty, kteří by mohli být v čele možné samosprávy tábora. Takto by se mohl z tábora stát ústav pro pouze staré a nemocné řeholníky.²⁰⁷

V letních měsících roku 1955 se roznesla mezi civilními obyvateli informace ohledně možné samosprávy tábora. To vedlo k tomu, že k bývalému klášteru dorazilo přibližně 90 lidí z vesnic v okolí. Komunistická správa prohlásila, že sem přišli snad kvůli zázračnému obrazu s uzdravující mocí či kvůli podobným „nesmyslům“. Co se týká dalšího vývoje možnosti samosprávy, komunistické orgány společně se zmocněncem tábora Františkem Staňkem považovali tuto možnost za nemožnou.²⁰⁸

Ohledně zmocněnce tábora Františka Staňka se bohužel v pramenech, které jsem měla k dispozici, mnoho nedozvídáme. Z počátku se nám dostávají informace ohledně Staňkova návrhu zřídit v táboře samosprávu řeholníků. Po novém riziku obnovení poutí se však od tohoto návrhu odtáhl. Je tedy těžké ho z dostupných informací nějak více charakterizovat.

V průběhu roku 1956 byl také vydán návrh usnesení, který pověřoval vedoucího odboru Jiřího Jirásk, aby projednal jisté záležitosti týkající se změny fungování tábora. Jirásek měl jednak projednat s ministerstvem vnitra možnost odvolání ostrahy tábora a rovněž předání tábora do samosprávy České katolické charitě. Zároveň SÚC navrhlo, jak by se měl nově uspořádat chod tábora. Uvnitř tábora měl být sice povolený plný náboženský život, nicméně řeholníkům

²⁰⁶ Zjištění v IK Králíky, 20. dubna 1954, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 102.

²⁰⁷ Zpráva o řeholnících z IK Králíky, 10. října 1955, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 155.

²⁰⁸ Situační zpráva, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 166.

by měl být zakázán pohyb mimo areál bývalého kláštera. Právě možná setkání s okolním obyvatelstvem mělo být sledováno a kontrolováno správcem kláštera. Rovněž bylo rozhodnuto, že prozatím není možné ustanovit samosprávné řízení tábora z řad řeholníků, a proto se správcem tábora stal již několikrát zmiňovaný původní zmocněnec tábora František Staněk. Někteří řeholníci pak měli přejít do České katolické charity, aby zde působili jako zpovědníci.²⁰⁹

V roce 1956 podal rovněž již několikrát zmiňovaný zmocněnec tábora, později pak správce tábora František Staněk žádost, aby mohl z tábora odejít. Bližší informace, proč se rozhodl klášter opustit však pravděpodobně nejsou k dispozici, nicméně musíme si uvědomit, že Staněk byl zmocněncem centralizačního tábora na Hoře Matky Boží již od samého jeho vzniku v roce 1950.²¹⁰

12. října roku 1956 byl proveden průzkum králického centralizačního tábora za účelem jeho případného zrušení. Průzkum byl proveden orgánem třetího odboru III. správy Ministerstva vnitra. Záznamy z vytěžování byly až na jeden všechny negativní. Problém se týkal zejména pozice správce tábora. Již výše několikrát zmíněný František Staněk odešel ze své funkce správce centralizačního tábora, aniž by za sebe zajistil nějakou náhradu. Nakonec se zjistilo, že v Králíkách byl přece jen nějaký zástupce, ale nebylo známo jeho jméno a ani jeho disciplína se komunistickým orgánům zřejmě nelíbila. Tento nový zástupce bývalého správce tábora se totiž údajně vzdaloval z tábora, jak se mu zachtělo.²¹¹

V souvislosti s průzkumem centralizačního tábora na Hoře Matky Boží se také hovořilo o jeho možné budoucnosti. Byly vydány seznamy řeholníků s údaji, kam budou případně umístěni. Tyto seznamy řeholníků se dochovaly, takže se z nich dá leccos vyčíst. Řeholníci slovenské národnosti měli být přemístěni do slovenských ústavů, staří a nemocní řeholníci pak měli být převezeni do Moravce. Byla zde stanovena i skupina internovaných, kteří měli být propuštěni do civilního zaměstnání.²¹² Umístění řeholníků do jiných domů bylo předpokládáno v souvislosti s možností, že do bývalého centralizačního tábora v Králíkách budou umístěny řeholnice, jednak přestárle a neschopné, jednak mladší řeholnice, které se budou starat o ty

²⁰⁹ Návrh na přeměnu tábora v charitní ústav, 26. května 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 191.

²¹⁰ Zpráva o klášteře v Králíkách, 2. července 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 192.

²¹¹ Průzkum k likvidaci CK Králíky, 15. října 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 200.

²¹² Plán postupu při uvolňování řeholníků z Králík, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 199.

nemohoucí a případně pracovat v určité výrobě. Zatím však nebylo rozhodnuto, které sestry do areálu bývalého kláštera umístit.

Kromě návrhu změny osazenstva tábora byl rovněž navrhnut nový správce, konkrétně se jednalo o s. Nováka, který byl převezen do tábora, aby zde mohl obhlédnout situaci a přizpůsobil se nové pozici.²¹³

Ohledně situace v centralizačním táboře v roce 1959 nemáme téměř žádné zmínky. Pouze se dozvídáme, že si Krajská správa Ministerstva vnitra v Hradci Králové stěžovala na nedostatečnou ostrahu v táboře a s tím související velkou volnost pohybu řeholních kněží a bratrů.²¹⁴ Nicméně v roce 1960 docházelo k výrazným změnám. III. správa Ministerstva vnitra navrhla, že bývalý klášter, který v posledních letech sloužil jako centralizační tábor pro řeholníky, by měl být zrušen a do areálu by měly být přemístěny řeholnice.²¹⁵

K přemístění na Horu Matky Boží byly vybrány řeholní sestry řádu Neposkvrněného početí Panny Marie. Sestry podle III. správy Ministerstva vnitra s přesunem údajně nesouhlasily, nicméně jim bylo vysvětleno, že pokud by se nepřesunuly do Králík, byla by jejich komunita rozdělena mezi jiné řeholní řády a společenství. Na Horu Matky Boží se tak měly přesunout řeholnice Neposkvrněného početí Panny Marie z Broumova, Jiřetína a Moravské Třebové.²¹⁶

V prosinci roku 1960 tak došlo k propouštění většiny řeholníků z centralizačního tábora v Králíkách. S řeholníky byly provedeny pohovory a bylo jim sděleno jejich přesunutí do civilního života. Dále se s nimi řešilo, kde budou dále pracovat a kde budou žít. Dle III. správy Ministerstva vnitra byla řeholníkům údajně poskytnuta výpomoc částkou 1000 Kč a rovněž nějaké materiální vybavení, jako například deky a peřiny. Téměř všichni řeholníci finanční i materiální výpomoc přijali.²¹⁷

Koncem roku 1960 můžeme tedy považovat centralizační tábor na Hoře Matky Boží za zrušený. Na počátku roku 1961 byl totiž objekt dán do správy jakožto sociální ústav České katolické

²¹³ Plán postupu při uvolňování řeholníků z Králík, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 201.

²¹⁴ Památník obětí internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 17.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

²¹⁵ Stanovisko k návrhu na převedení do správy České katolické charity, 9. srpna 1960, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 279.

²¹⁶ Výběr řeholnic do kláštera v Králíkách, 24. září 1960, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 280.

²¹⁷ Zpráva o průběhu propouštění řeholníků z CK Králíky, 28. prosince 1960, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 283.

charitě. Začaly zde působit již výše zmíněné sestry Kongregace Neposkvrněného početí Panny Marie.²¹⁸

5.2.6 Ostraha tábora, „BEURON“ a odposlech

V prvním roce existence centralizačního tábora vykonávalo ostrahu celkem 25 mužů. Jejich počet byl postupně snižován na dvanáct mužů. Na jaře roku 1952 došlo ke snížení síly ostrahy kláštera. Ze dvanácti příslušníků SNB byl počet snížen na šest mužů. Jako důvod Krajské velitelství státní bezpečnosti uvedlo fakt, že většina řeholníků v centralizačním táboře na Hoře Matky Boží je již přestárých, proto není třeba tak důkladná ostraha.²¹⁹

Na počátku roku 1953, konkrétně v lednu, došlo k problému s činností strážního oddílu, který měl dohlížet na dodržování pravidel a nařízení v táboře. Na oddíl byla dokonce podána stížnost zmocněncem tábora Františkem Staňkem, a to z důvodu, že příslušníci tohoto oddílu údajně pouštěli návštěvníky do prostor bývalého kláštera. Problémem byla zejména skutečnost, že se to odehrávalo bez vědomí zmocněnce tábora. Ten rovněž poukazoval na fakt, že ve strážním oddílu byli i muži, kteří patřili k římskokatolické církvi. Prohlásil tedy, že muži s římskokatolickým vyznáním by neměli mít do tohoto oddílu přístup.²²⁰

Řeholníci byli přesto v klášteře skutečně velmi kontrolováni, a když se objevil někdo, kdo se zdál režimu nebezpečný, komunistické vedení nenechalo nic náhodě. Na takového řeholníka byl pak nasazen kontrolní agent, který měl zjišťovat jeho případnou protistátní činnost.²²¹

V centralizačním táboře se rovněž nacházel spolupracovník StB, který byl nazýván krycím jménem „BEURON“ č. 484. Tento spolupracovník StB měl zjišťovat veškeré zprávy o řeholnících a večer ve stanovenou dobu se měl tajně dostavit do místnosti, která se nacházela v přilehlé budově bývalého kláštera. Zde měl své tajné informace sdělit. Zmocněnec tábora František Staněk věděl, že se jedná o spolupracovníka StB, nicméně se velmi obával, aby se o něm nedozvěděli řeholníci. Z dostupného pramenu přesně nevyplývá, zda se jednalo o řeholníka nebo člena stráže. Každopádně podle zápisů a snad i podle jména se můžeme

²¹⁸ Památník obětem internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 17.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

²¹⁹ Situační zpráva, 28. února 1952, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 36.

²²⁰ Závary v CK Králíky, 8. ledna 1953, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 41.

²²¹ Dožádání o zaslání zprávy do akce Klášter Králíky, 6. dubna 1954, Žamberk, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 98.

domnívat, že šlo o jednoho z řeholníků, neboť se zde dočteme, že dotyčný se obával prozrazení před ostatními řeholníky, neboť se nechtěl znemožnit.²²²

Úkolem tohoto spolupracovníka bylo tedy donášet na jednotlivé řeholníky, snažit se je charakterizovat. Ke spolupráci se tento muž zavázal již v roce 1954 a v roce 1955 už projevoval velkou nespokojenost s tím, že sliby, které dostal za svou spolupráci, zatím nebyly splněny a že snad ani nevěří, že někdy splněny budou. Na svou stížnost dostal odpověď, že by se ve svém informování měl více snažit, protože zatím jeho snahy nic nepřinesly. Spolupracovník se totiž snažil působit tichým a skromným dojmem, aby ostatní řeholníci nic nepoznali.²²³ O tom, zda působil v klášteře ještě jiný spolupracovník StB nás bohužel prameny neinformují.

Co se týká návštěv řeholníků, byly povoleny pouze v neděli. Ostrahu tábora vykonávali v roce 1955 čtyři příslušníci SNB, kteří se střídali po dvou. Jeden z nich byl přidělen jako hlídač do prostor bývalého kláštera, druhý měl dozor na jednotlivých pracovištích. Řeholníci ale v této době již prakticky kontrolováni nebyli, protože sami mohli odejít k zubaři, případně na poštu. Při cestě na pracoviště se také mohli potkávat s civilním obyvatelstvem.²²⁴

V táboře byl roku 1955 také naistalován Dural, což bylo označení pro odposlouchávací zařízení. Tento odposlech měl být nainstalován zejména do místností, které by případně obývali „reakční“ jezuité, u kterých byla možnost, že by do králického tábora byli přesunuti z internačního tábora v Želivě.²²⁵

V červenci roku 1956 sepsala Krajská správa Ministerstva vnitra v Hradci Králové informaci, že v dubnu téhož roku byl v táboře zřízen další odposlech. Výsledky ze sledování řeholníků však nebyly nijak závratné. Dle slov KS MV HK mluvili řeholníci pouze o „hloupostech“, nikoli o závažných věcech. Během většiny dne nebyly zaznamenány skoro žádné hovory. Pokud přeci jen k nějakým rozhovorům došlo, bylo to na chodbách. Řeholníci se zároveň báli používat telefony, proto ani z tohoto zdroje nevyplynuly žádné informace.²²⁶

Na Silvestra roku 1956 byli odvoláni dva zbývající příslušníci Veřejné bezpečnosti, kteří vykonávali v táboře strážní službu.²²⁷

²²² Kontrola svazku spol. BEURON, 24. října 1954, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 127.

²²³ Pohovor s řeholníky v IK Králíky, 18. března 1955, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách s. 149.

²²⁴ Situační zpráva, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 165–166.

²²⁵ Tamtéž, s. 166–167.

²²⁶ Zpráva o klášteře Králíky, 2. července 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 192.

²²⁷ Zpráva o dalších opatřeních v klášteře, 18. prosince 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 206.

5.2.7 Duchovní život v táboře v Králíkách

Ohledně provozování duchovního života se bohužel z pramenných materiálů Archivu bezpečnostních složek téměř nic nedozvídáme. Můžeme tedy přihlídnout k popisu situace od historika Václava Vaška. Ani zde však není dostatek informací. Jedno však jisté je. Řeholníci měli zákaz vycházení z tábora, alespoň z počátku internace. Je tudíž jasné, že nemohli vykonávat řeholní činnosti, na které byli v době před internací zvyklí. To byl problém třeba právě u redemptoristů, kteří se zejména zaměřovali na působení mezi veřejností a pořádali lidové misie. Rovněž jejich činnost týkající se spravování poutních míst nebyla pochopitelně v této situaci možná vykonávat.²²⁸

Duchovní péče v táboře přesto byla alespoň nějakým způsobem zajištěna. Bylo určeno několik málo řeholníků, kteří ji měli mít na starosti. Pro zpověď byly určeny vybrané hodiny sobotního odpoledne.²²⁹

Komunistické orgány se však snažily řeholníky převychovat, a tak docházelo k jakýmsi politickým školením. 22. února roku 1951 došlo k převezení asi osmnácti řeholníků do České Kamenice, kde měli strávit jeden měsíc. Mělo se jednat o jakési školení, domnívám se tedy, že pravděpodobně politické školení. S řeholníky jel na školení i zmocněnec kláštera František Staněk, který řeholníkům v průběhu cesty prozradil, že jedou na školení. Na jeho dotaz, zda se jim to bude líbit, mu však nikdo z řeholníků neodpověděl. O tom, jaký byl ve skutečnosti obsah školení, bohužel nic nevíme.²³⁰

V roce 1952 už nějaký čas politické školení neprobíhalo, přesto zde samozřejmě snahy o převýchovu řeholníků byly. Jednak každodenním čtením tisku, jednak promítáním nějakého socialistického filmu jednou za týden.²³¹

Vaško ve své publikaci poukazuje také na skutečnost, že v mnohých případech se duchovní život právě způsobovanými příkořími u řeholníků velice prohloubil. Většinu řeholníků nebylo možno převychovat, jak si kladl za cíl komunistický aparát. Naopak se jednotlivé komunity vzájemně sbližovaly a obohacovaly svůj duchovní život. Z centralizačního tábora v podstatě znovu vznikl jakýsi klášter, akorát velmi netypický.²³²

²²⁸ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 60.

²²⁹ Tamtéž, s. 60.

²³⁰ Situační zpráva, 26. února 1951, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 13.

²³¹ Tamtéž, s. 36.

²³² V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 60.

Co se týká sloužení mše svaté, bylo to ve výsledku v táboře možné, ovšem řeholníci si museli v této situaci sami poradit. Do kostela totiž neměli internovaní přístup. Z tohoto důvodu si v kapli vytvořili spoustu malých oltářů, aby se tak mohli střídat v celebraci mše svaté. Musíme si totiž uvědomit, že mluvíme ještě o době před koncilem, kdy nebyla koncelebrace v západní církvi povolena.²³³

Skutečnost, že k obdobné situaci docházelo i v dalších centralizačních táborech potvrzují vzpomínka salesiána P. Oldřicha Meda, který první roky internace strávil v táboře v Oseku: „Naší velkou výhodou bylo, že byla v domě kaple. Hned v prvních dnech se podařilo sem nastěhovat stolky, rozestavit je kolem stěn a z kostela sem propašovat z bočních oltářů oltářní kameny. Bylo to dlouho před koncillem a pokoncilní liturgické předpisy ani možnost koncelebrace ještě neexistovaly. U stolků se od rána střídali kněží v celebraci. Také jsme se zde mohli shromažďovat večer k modlitbě. Byl to prostor celkem dobře položený a nikdo z vedení se neodvážil vejít dovnitř v době, kdy byla kaple plná, zaznívaly z ní modlitby. Tam se dalo všelicos říct. To jsme si hlídali a uhlídali. Dokonce tam augustiniánský opat Švanda, který byl s námi v Oseku, udělil našim bohoslovcům tonsuru a nižší svěcení.“²³⁴

Můžeme se tedy domnívat, i díky informacím od Václava Vaška, že situace týkající se sloužení mše svaté byla ve všech táborech více méně podobná, alespoň tedy z počátku internace.

Je pravděpodobné, že se situace v průběhu let změnila. Salesiáni, a s nimi také P. Oldřich Med, byli v roce 1956 přesunuti do Králík. Zde už Med vzpomíná na duchovní život a možnosti takto: „Kostel byl pro nás otevřený, jen lidé nahoru nesměli. Vzácné bylo, že jsme mohli zase celebrovat v kostele a v neděli se střídat na kazatelně. Po práci nám nikdo nebránil organizovat si život po řeholnicku.“²³⁵

5.2.8 Duchovní autority

Za velmi disciplinovaný řád byl v roce 1956 považován řád jezuitů. Jezuité měli podle všeho velmi dobrou pracovní morálku a rovněž se nevzpírali rozkazům zmocněnce tábora. Velkou autoritou pro jezuitu byl, dle slov SÚC profesor jezuitského učiliště v Bohosudově, Eduard Křivánek, který sice údajně pronesl, že vítězství socialismu nemůže žádná světská síla zastavit, ale také tvrdil, že se socialismem rozhodně souhlasit nemůže, protože socialistické zřízení

²³³ V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 61.

²³⁴ O. MED, *Knih naděje*, s. 21.

²³⁵ Tamtéž, s. 45.

bojuje proti náboženství a rovněž se snaží zlikvidovat řeholní řády, kongregace a společenství. K situaci v Králíkách se vyjádřil tak, že se komunistické složky rozhodně nemohou divit, že nebudou řeholníci pochvalně hovořit o lidově demokratickém režimu, vzhledem k tomu, že byli přes pět let zavřeni v podstatě v koncentračním táboře.²³⁶ Rovněž si Křivánek myslel, že právě internace odnaučila řeholníky pracovat, neboť byli nuceni vykonávat práci velmi těžkou, za kterou ovšem nedostávali žádnou odměnu.²³⁷ Samozřejmě Křivánek nepůsobil pouze na jezuity, ale mohl být i jakousi autoritou pro řeholníky ostatních řádů a kongregací.

Pro Kongregaci Nejsvětějšího Vykupitele byl největší autoritou redemptorista Štefan Michalovič, který rozděloval svou odměnu za práci mezi všechny ostatní redemptoristy. Michalovič odmítal odejít z řádu do civilního zaměstnání a tvrdil, že jen smrt ho může odstranit z bývalého kláštera. Tento redemptorista se zároveň údajně snažil spolupracovat se zmocněncem tábora, a to za účelem možnosti vykonávání misijní činnosti mezi věřícími obyvateli.²³⁸

Mezi salesiány byl pravděpodobně v této době v táboře nejvýznamnější Karel Sersen, který byl dříve velmi výbojný a zapálený do náboženského života a jeho obrany před lidově demokratickým režimem. Dlouhé věznění v táboře tohoto muže však pravděpodobně zlomilo natolik, že v této době už působil spíše pasivně a uzavřeně.²³⁹

5.2.9 Snaha donutit řeholníky vystoupit z řádu

Ačkoli se komunistické vedení skrze Státní bezpečnost snažilo převychovat řeholníky a donutit je k vystoupení z řádu či kongregace, našlo se pouze velmi malé množství řeholních bratrů, kteří nakonec pod tlakem chtěli vystoupit. Většinou však byli řeholníci považováni za reakční, kteří odmítají vystoupit a není možné je ani nijak převychovat.²⁴⁰

Mezi řeholníky, kteří nakonec žádali o vystoupení z řádu, patřili například František Chlad a Josef Trojek. Tito muži se rovněž v případě vyhovění této žádosti vzdali možnosti konání bohoslužeb. Jejich budoucí zaměstnání se mělo týkat zejména manuální práce.²⁴¹

²³⁶ Myšlen pravděpodobně internační tábor v Želivi.

²³⁷ Návrh na přeměnu tábora v charitní ústav, 26. května 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 189.

²³⁸ Tamtéž, s. 189.

²³⁹ Tamtéž, s. 190.

²⁴⁰ Zpráva o řeholnících, 21. května 1953, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 66.

²⁴¹ Zpráva o řeholnících, 29. června 1953, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 67.

Od konce roku 1954, konkrétně od prosince, pak začalo docházet k hromadnému propouštění řeholníků do civilního zaměstnání. Tato propouštění se pak rovněž táhla celým rokem 1955.²⁴² Na tomto místě je nutné si uvědomit, že řeholníci mohli být propuštěni jen tehdy, pokud na základě žádosti chtěli dobrovolně odejít do světského života. Řeholníci, kteří tedy zůstávali věrní svému řeholnímu poslání, tuto možnost zarytě odmítali a trvali na tom, že setrvají v táboře. Snad věřili, že se situace změní a oni se jednou zase budou moct věnovat svému řeholnímu povolání v celém jeho rozsahu.²⁴³

Rok 1955 se tedy nesl ve znamení hromadného propouštění řeholníků do světského života a civilního zaměstnání. O této skutečnosti rozhodl Ústřední výbor Komunistické strany Československa. Celkem tedy bylo v roce 1955 propuštěno 68 řeholníků. Někteří velmi staří řeholníci sice propuštěni nebyli, ale byli přesunuti do Moravce, kde stále fungoval charitní domov.²⁴⁴

Cílem komunistického vedení bylo v této době zejména co nejvíce zmenšit počet řeholníků v táboře. Propuštěni tedy nebyli ti, kteří chtěli v klášteře za každou cenu dožít, případně ti, u kterých nebylo jisté, že by se v civilním životě řídili pravidly a nařízeními. V lednu bylo propuštěno 22 řeholníků a v únoru devatenáct. Mezi propuštěnými byli i někteří redemptoristé, mezi nimi například Antonín Okálek, Antonín Prager, Petr Konkol nebo Vladimír Sedláček. Kromě redemptoristů došlo i k propuštění některých dominikánů, salesiánů, jezuitů, a kapucínů. Mezi propuštěnými byl taktéž verbista, těšitel a kalasantín.²⁴⁵

V březnu 1955 byl proveden pohovor s dvanácti internovanými řeholníky, kterého se za stranu komunistických orgánů účastnil s. Vacek a s. Kotyza. Cílem pohovoru bylo dozvědět se od internovaných, jak vnímají pobyt v Králíkách, jaké je jejich smýšlení a také co by chtěli dělat, kdyby byli propuštěni. Podle údajů III. správy Ministerstva vnitra údajně většina řeholníků prohlásila, že jim v klášteře nic nechybí, neboť zde mají možnost vykonávat své kněžské a řeholní povinnosti. Také údajně prohlásili, že z tábora odejdou, ale pouze za té situace, že jim bude k odchodu dán rozkaz.²⁴⁶

²⁴² Památník obětí internace Králíky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. [cit. 1.3.2022]. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Zpráva o dalších opatřeních, 18. prosince 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 206.

²⁴⁵ Zpráva o propouštění řeholníků z IK Králíky, 25. ledna 1955, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 134–135.

²⁴⁶ Pohovor s řeholníky v IK Králíky, 18. března 1955, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 148.

V březnu roku 1955 došlo opět k propuštění některých řeholníků. Tentokrát se jednalo o osm mužů z řeholních společenství.²⁴⁷

S některými řeholníky byl v táboře v roce 1955 prováděn pohovor za účelem zjištění, zda je dotazovaný považován za vhodného kandidáta na „verbovku“. Mezi dotazované patřili Eduard Žabkay, Václav Masiak a Antonín Slezák. Jmenovaní byli tázáni ohledně jejich názoru na politickou situaci, také zda jsou v táboře spokojeni, zda by chtěli po propuštění vykonávat duchovní činnost, nebo zda by raději odešli do civilního zaměstnání. Také se jich ptali, zda udržují nějaké kontakty s bývalými řeholníky.²⁴⁸

Jezuita Eduard Žabkay, který byl kromě svého řeholního povolání rovněž lékařem odpovídal dle III. správy Ministerstva vnitra velmi nekorektně. Snažil se zejména, aby nemusel jmenovat své přátele, tedy další řeholníky. Pokusil se své postoje vysvětlovat především vědeckým a lékařským způsobem, například se odvolával na vědce Pavlova. Podle III. správy Ministerstva vnitra je Žabkay náboženský fanatik, jehož hlavním cílem je dodržovat řeholní sliby a předpisy. Byl tedy označen za nevhodného kandidáta na „verbovku“.²⁴⁹

Jako nevhodní kandidáti na „verbovku“ byli označeni i další dva tázaní řeholníci. Mesiak i Slezák byli totiž skrze pohovor shledáni jako řeholníci, kteří jsou velmi oddáni řádu a řeholnímu životu.²⁵⁰

Zástupci SÚC se nadále snažili přimět řeholníky, aby opustili tábor a odešli do civilního zaměstnání, případně, aby byli přemístěni do charitního ústavu. Do ústavu řeholníci však nechtěli, neboť se obávali, že se bude jednat o další internaci. Co se týká odchodu do civilního života, tuto možnost rovněž odmítali, poněvadž většina z nich toužila dále vykonávat své poslání řeholníka.²⁵¹

Koncem srpna 1956 však dala III. správa ministerstva vnitra souhlas k propouštění řeholníků, navíc uvedla doporučení, aby jako poslední byli propuštěni jezuité. Proč zrovna měli jako poslední propuštěni jezuité se můžeme jen domnívat. Z dříve uvedených zpráv však vyplývá,

²⁴⁷ Zpráva o propouštění řeholníků z IK Králíky, 25. března 1955, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 151.

²⁴⁸ Pohovor s řeholníky v CK Králíky, nedat., místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 159.

²⁴⁹ Pohovor s řeholníky v CK Králíky, 12. listopadu 1955, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 161.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 163.

²⁵¹ Nesouhlas řeholníků s přemístěním, 18. července 1956, místo neuvedeno, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 193.

že jezuité, kteří byli v králickém táboře v této době, byli velice pracovití, což bylo pro běh tábora jistě velmi podstatné.²⁵²

V listopadu roku 1956 začalo tedy docházet k propouštění některých řeholníků do civilního zaměstnání. Jako první byly na řadě ty řády, které komunistické orgány považovaly za méně nebezpečné, mezi ty patřili například redemptoristé a jezuité. Problém pro komunistické vedení ovšem nastal v tom, že většina řeholníků odmítala opustit bývalý klášter a odejít do civilního zaměstnání.²⁵³

I na konci roku 1956 byla situace ohledně řeholníků podobná. Ačkoli byly napsány seznamy řeholníků, kteří měli být propuštěni, většina z nich propuštění odmítla, neboť své poslání stále viděla v životě v klášteře a nikoli v nějakém civilním zaměstnání.²⁵⁴

Komunistické vedení se snažilo i nadále přesvědčit řeholníky, aby dobrovolně vystoupili ze svého řádu či kongregace. Rok 1954 byl pro toto přesvědčování klíčový. S řeholníky se vedly rozhovory za účelem zjistit, jaký postoj k vystoupení mají. Někteří skutečně dali souhlas s vystoupením z řádu a nalezením si nového zaměstnání.²⁵⁵ Řeholníci však tak mnohdy činili pod nátlakem a musíme si uvědomit, že pro většinu z nich bylo vystoupení z řádu velice těžké. Například bohoslovec Společnosti Ježíšovy Edvard Žabkay podle spisu Okresního oddělení ministerstva vnitra Žamberk údajně prohlásil, že by chtěl sice odejít z kláštera, nicméně odmítal podepsat, že by dobrovolně vystoupil z řádu. Řeholníků, kteří nakonec tlakům odejít podlehl, bylo více, nicméně zde stále zůstávalo velké množství těch, kteří vystoupit ze svého řádu nechtěli za žádnou cenu.²⁵⁶

Přesto se však našli ti, kteří po kádrovém pohovoru chtěli odejít z kláštera do civilního zaměstnání. Mezi ně patřil například P. Václav Holakovský. Byl to kněz z Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, který pocházel původně z velké rolnické rodiny, konkrétně ze sedmi dětí. Do kongregace redemptoristů vstoupil již v roce 1931 a po studiu teologie v Obořišti a Univerzitě Karlově byl v roce 1939 vysvěcen na kněze. Pak působil také jako profesor v Obořišti na učilišti. Tento kněz byl velmi nemocný. Jednak trpěl tuberkulózou oční sítnice, takže zde byla obava, že možná úplně oslepne, jednak mu byl zjištěn nález na plicích. Co se

²⁵² Vyjádření k návrhu na propuštění řeholníků, 20. srpna 1956, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 194.

²⁵³ Zpráva o klášteře Králíky, 21. listopadu 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 202.

²⁵⁴ Zpráva o klášteře Králíky, 26. listopadu 1956, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 203–205.

²⁵⁵ Zpráva o rozhovorech s řeholníky, 10. března 1954, Žamberk, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 89.

²⁵⁶ Zpráva o rozhovorech s řeholníky, 10. března 1954, Žamberk, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 89.

týká kádrového posudku na jeho osobnost, byl považován za velmi nesmělého a mírného kněze, který si na centralizaci nijak nestěžoval. V práci, kterou zastával zejména v lese, byl považován za velmi spokojeného a pracovitého. Ačkoli ho komunistické orgány považovaly za velice nábožensky založeného, prohlásily rovněž, že se nejedná o žádného fanatika a taktéž, že se velmi málo zajímá o politické dění.²⁵⁷

5.2.10 Nespokojenost řeholníků

Problémem pro komunistické vedení byla snaha některých řeholníků se do tábora již nevrátit. Konkrétně se jednalo o dva řeholníky, Karla Horwatha a Františka Dematra, kteří měli odjet do Oseka, kde měli opravit nákladní automobil a přivést ho do centralizačního tábora na Horu Matky Boží. Oba řeholníci se však odmítali vrátit a zůstali v Oseku v charitě u řeholnic. Na případ byl upozorněn SÚC Praha, nicméně Krajská správa ministerstva vnitra Hradec Králové předkládá, že dosud k žádné nápravě situace nedošlo. Ačkoli tedy z prvních let internace, jak jsem již zmínila výše, se nikdo neopovážil opustit tábor, v dalších letech můžeme u řeholníků takovéto snahy spatřovat.²⁵⁸

Kromě snahy o útěk z tábora se řeholníci snažili svou nespokojenost projevovat i jiným způsobem. Jednalo se například o poslech zahraničního rozhlasu. Ministerstvo vnitra tuto skutečnost zjistilo tak, že zde byl jistý kněz, konkrétně se jednalo o P. Antonína Chmelaře, který byl obeznámen s vnitřní, ale i zahraniční politickou situací. Ministerstvo vnitra tedy podotklo, že by bylo zapotřebí větší ostražitosti v táboře, aby se tak dalo zabránit záškodnickým činnostem.²⁵⁹

5.2.11 Vzpomínky P. Oldřicha Meda

Z Želiva byli v roce 1956 přesunuti do Králík také salesiáni. P. Oldřich Med sepsal v 80. letech vzpomínky, které nazval „Kniha naděje“. V této vzpomínkové knize vzpomíná i na přesun do králického tábora a následný život v něm. P. Med píše o skutečnosti, že do tábora v Králíkách dorazilo kolem 90 salesiánů, což zajisté mohlo pomoci hospodářské činnosti.

²⁵⁷ Seznam řeholníků, kteří chtějí odejít do civilního zaměstnání, 30. března 1954, Králíky, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 108–115.

²⁵⁸ Zpráva o řeholnících z IK Králíky, 20. dubna 1954, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 103.

²⁵⁹ Zpráva, 12. října 1954, Praha, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 121.

Řeholníci zde totiž pracovali na statku, někteří se věnovali práci na poli a někteří práci u dobytka. Mezi takové práce patřilo například i telení krav.²⁶⁰

P. Med také ve své knize popisuje, že režim byl v Králíkách daleko mírnější než v Želivě, dokonce popisuje želivský tábor jako koncentrační. Co se týká náboženského života, dle Medových slov měli řeholníci v králickém táboře přístup do kostela. V kostele mohli celebrovat mši svatou a také se střídali v kázání. Poté, co vykonali zadanou práci, mohli žít řeholní život, jak chtěli, samozřejmě ale jen v prostorech tábora.²⁶¹

Ohledně možnosti návštěv a setkávání s jinými osobami se P. Oldřich vyjadřuje ve svých vzpomínkách takto: „*Styk se světem? Byl možný, i když se musel utajovat. Nejlepší to bylo v lese, který byl blízko, tam se dalo sejít. Byly povoleny i úředně návštěvy, ale ty se musely hlásit u zmocněnce a zapisovaly se. V lese to bylo spojeno s rizikem, ale bylo to lepší než v Želivě, kde to nebylo možné vůbec.*“²⁶²

P. Oldřich ve své knize vzpomíná i na to, jak k nim přišel pán z ministerstva, který jim udělal přednášku o tom, že bývalý klášter připadne Katolické charitě a řeholníci tam zůstanou dobrovolně jako chovanci, kteří budou pracovat. Oldřich zde upozorňuje na skutečnost, že tuto možnost vlastně všichni vnímali jako další internaci, kterou si však sami dobrovolně podepíší.²⁶³

P. Med vzpomíná i na propuštění některých řeholníků z tábora: „*Opravdu došlo k propuštění. Chtěli postupovat humánně. Komu řekli, že může odejít, mohli si požádat a vybrat si nějaké věci ve skladišti. Bylo tam množství postelí, matrací, peřin, polštářů, beztak to tam trouchnivělo a nechtěli, abychom odešli s pocitem, že nás vyhodili na dlažbu jako žebráky. Dokonce jsme si mohli vybírat. Když jsem se hlásil o doklady, o které jsem v padesátém roce přišel, řekl mi Staněk s politováním, že nic nemá. Prý musím chápat, že doba byla jiná, stalo se všelicos, co se stát nemělo, teď je to jiné.*“²⁶⁴

²⁶⁰ O. MED, *Kníha naděje*, s. 45.

²⁶¹ Tamtéž, s. 45.

²⁶² Tamtéž, s. 45.

²⁶³ Tamtéž, s. 45.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 45.

5.3 Příklady posudků na některé řeholníky

V roce 1960 docházelo v souvislosti s propouštěním řeholníků k sepisování posudků na některé řeholníky. Na jejich základě se pak mělo rozhodnout, zda je konkrétní řeholník vhodný k propuštění, či zda by měl zůstat v bývalém klášterním areálu. Posudky na řeholníky vydávalo církevní oddělení Krajského národního výboru v Hradci Králové. Podepsány byly novým zmocněncem tábora Karlem Bezvodou, který posudky taktéž pravděpodobně zpracovával. Všechny posudky, které byly sepsány v červenci 1960, byly zpracovány téměř stejně. Nejprve posudek obsahuje informace o státní a řádové příslušnosti řeholníka. Následně se informace týkají vstupu do řádu, složení slibů, případně vysvěcení na kněze. Další část posudku je věnována rodičům a sourozencům duchovního. Dále jsou na řadě informace týkající se navštěvovaných škol, dosaženého vzdělání a zaměstnání. Poslední, avšak velmi důležitá část posudku, se věnuje působení řeholníka v internaci, ať už se jedná o jeho zaměstnání, zdravotní stav, pracovní morálku, písemné styky s rodinou a přáteli, chování a rovněž politické zájmy. Na úplném závěru posudku je uvedeno doporučení, zda je vhodné si daného řeholníka v táboře nechat, či zda by mohl být propuštěn. Jsou zde samozřejmě i uvedeny důvody, proč by tomu tak mělo být.

Zachovalo se poměrně velké množství posudků z července roku 1960. Já jsem si však pro bakalářskou práci vybrala jen některé z nich. Snažila jsem se, aby vybraní řeholníci pocházeli z různých řádů, aby zde byly jisté odlišnosti i v jejich chování, případně zaměstnání v táboře.

5.3.1 František Tkáč

František Tkáč byl jezuita, který se narodil 8. 1. 1905 ve Skalici u Frýdku. Nebyl vysvěceným knězem, ale působil pouze jako řeholní bratr. Do řad jezuitů vstoupil jako novic roku 1927 a o dva roky později složil sliby. Jeho rodiče již v době sepsání posudku nežili. Na živu měl však ještě své tři sourozence, jednu sestru a dva bratry.

Před internací v padesátém roce působil jako pomocný dělník a kuchař v klášterech na Velehradě, Českém Těšíně a Benešově. Po „bartolomějské noci“ byl internován v Oseku, později byl převezen do Králík.

V táboře v Králíkách pracoval jako zahradník nebo se případně staral o skot. V posudku z roku 1960 má napsáno, že jeho pracovní morálka je velice dobrá. Rovněž se zde píše, že je dobrý

i jeho zdravotní stav. Celkově s tímto jezuitou dle posudku žádné problémy, neboť nikam nechodí, nejezdí, dokonce ani neudrhuje žádný písemný či osobní styk. V posudku je rovněž označen jako velmi pokorný muž, nicméně bez vlastního úsudku. Rovněž je údajně pobožný a k politickým tématům se nijak nevyjadřuje, proto není možné ho v tomto směru nějak zhodnotit. V posudku je doporučeno, aby výše zmíněný řeholník zůstal v bývalém klášteře.²⁶⁵

5.3.2 Antonín Ondrák

Dalším řeholníkem, na kterého byl sepsán v šedesátém roce posudek, byl člen Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele bratr Antonín Ondrák. Narodil se v roce 1893 a do řádu vstoupil roku 1913. Sliby složil až o sedm let později. Ani rodiče tohoto muže již v době sepisování posudku nežili, nicméně měl ještě tři bratry, se kterými mohl být v kontaktu. Antonín pracoval po vychození obecné školy doma v zemědělství a po vypuknutí první světové války byl zařazen jako voják. Z první světové války si podle posudku přinesl také částečnou invaliditu. Po válce pracoval jako kostelník a později jako dělník v řádových kostelech a klášterech na Svaté Hoře, Obořišti a Staré Boleslavi.

Dle posudku má řeholník poměrně dobrou pracovní morálku, také dobrý zdravotní stav, pokud se nezaměřujeme na jeho částečnou invaliditu. Se svými příbuznými udržuje jednak písemný kontakt, jednak je navštěvuje, pokud má zrovna dovolenou.

Politicky je Ondrák v posudku považován za nechápavého. Údajně se vyjadřoval pochvalně k současnému zřízení a obdivoval ho. Zároveň je ale velmi nábožensky založený, velice upřímný, úslužný a každému podřízený. Podle posudku se můžeme domnívat, že ho komunistické orgány považovaly za velmi jednoduchého, který se ani nebude schopen rozhodnout, zda by měl v táboře zůstat, či odejít do civilního zaměstnání. V posudku je tedy doporučeno, aby v bývalém klášteře zůstal.²⁶⁶

5.3.3 Josef Konečný

Josef Konečný je dalším jezuitou, na kterého byl sepsán posudek. Tento kněz se narodil roku 1910 v Osikách a do řádu jezuitů vstoupil v roce 1945, přičemž slib složil o dva roky později.

²⁶⁵ Posudek–František Tkáč, 25. července 1960, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 254.

²⁶⁶ Posudek–Antonín Ondrák, 25. července 1960, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 268.

Měl šest sourozenců, z nichž během sepisování posudku již tři nežili. Jeden zemřel v první světové válce, u dalších dvou příčinu smrti neznáme.

Teologii vystudoval v brněnském semináři. Noviciát u jezuitů strávil v klášteře na Velehradě. Před internací působil v klášteře v Bohosudově. Po „bartolomějské noci“ byl internován v Oseku, následně v Želivě, a nakonec byl převezen ze zrušeného internačního tábora v Želivě do Králík. V internaci pracoval zejména jako dělník v zemědělství a při pracích v lese. Následně také pracoval na přípravě krmiva. V posudku je zapsáno, že jeho pracovní morálka je velmi špatná a rovněž jeho zdravotní stav není nijak dobrý. Josef totiž prodělal tuberkulózu a nyní trpí následky spojenými s onou nemocí.

Co se týká styků s různými osobami, posudek uvádí, že byl v kontaktu s dalšími jezuity a rovněž s rodinnými příslušníky, kteří za ním jezdili na návštěvy. On za nimi prý také jezdil. Údajně si Konečný žádal o velké množství dovolených, aby mohl navštěvovat své příbuzné. Z posudku ale vyplývá, že mu byly mnohdy zakazovány, aby náhodou nezneužíval svých cest.

Co se týče politického postoje, Konečný údajně vystupoval proti lidově demokratickému zřízení a řídil se pouze a jen nařízeními a vůlí svých řeholních nadřízených. V poslední době se však dle posudku zlepšil v pracovní morálce i politické umírněnosti. Závěr posudku nás seznamuje s tím, že pokud se týká pracovní stránky v táboře, setrvání Konečného není v tomto případě nijak nezbytné.²⁶⁷

5.3.4 Štefan Timko

Dalším řeholníkem, na něhož byl sepsán posudek, byl salesián Štefan Timko, který se narodil v srpnu roku 1913 na Slovensku. V řádu působil jako vysvěcený kněz. Kromě nežijících rodičů měl také v době sepsání posudku čtyři žijící sourozence. Teologii vystudoval v době druhé světové války v Padově. Před „Akcí K“ fungoval jako ředitel a farář salesiánského ústavu a oratoře v Bratislavě. Před přesunutím do tábora v Králíkách byl internován mimo jiné také v internačním táboře v Želivě.

V internaci pracoval jako dělník na stavbách, v lese, nebo také působil jako zedník. V posudku se uvádí, že pracovní morálka tohoto kněze je velmi dobrá, rovněž i jeho zdravotní stav, pokud ovšem nezapočítáme jeho problémy se zrakem. Dle posudku udržuje písemný kontakt se svými

²⁶⁷ Posudek–Josef Konečný, 25. července 1960, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 260.

příbuznými, jednak na Slovensku, jednak v USA, neboť zde žije jeho provdaná sestra. Pokud je mu povolena dovolená, tráví ji buď v klášteře nebo u rodinných příslušníků na Slovensku.

Jeho chování je v posudku popsáno jako bezproblémové. Komunistickým orgánům zřejmě vyhovuje, že se zajímá zejména o sportovní dění a politické názory jsou spíše okrajovou záležitostí. Nicméně posudek uvádí, že se Timko nijak zvlášť neprojevuje proti lidově demokratickému zřízení a že není náboženským fanatikem. Také je zde uvedeno, že Timko v táboře zůstává pravděpodobně kvůli svým řadovým bratrům. Vzhledem k tomu, že Timko je velmi dobrý v práci, považuje zmocněnec tábora za nutné ho v táboře ponechat.²⁶⁸

5.3.5 Josef Kalázi

Josef Kalázi byl řeholníkem maďarské národnosti, který se narodil v roce 1906. Byl členem Společnosti Božího Slova, tedy takzvaných verbistů. Do řádu vstoupil tento muž roku 1930. Nikdy nebyl vysvěcen na kněze, zůstal tedy pouze řeholním bratrem. Měl dva sourozence, jednoho bratra a jednu sestru. Předtím, než vstoupil do řádu, se vyučil kovářem.

Internován byl v Podolinci, Oseku a Hejnicích. Poté byl převezen do tábora na Horu Matky Boží. V táboře v Králíkách pracoval v kuchyni, v pekárně a rovněž jako kovářský dělník. V posudku se uvádí, že jeho pracovní morálka je špatná z důvodu velmi špatného zdravotního stavu. Josef trpěl údajně záněty svalů a nervů. Jinak je považován za obzvláště šikovného, co se týče kovářské práce. Styky udržuje pouze s rodinnými příslušníky.

V posudku se můžeme dočíst, že jde o člověka, který je absolutně bez zájmu k okolnímu světu. Je nevšímavý a hledí si pouze své nemoci. V kostele údajně dokonce spí. Kvůli jeho kovářské odbornosti je doporučeno, aby v táboře zůstal.²⁶⁹

5.3.6 Michal Eliáš

Michal Eliáš byl členem řádu Školských bratrů, kde působil jako řadový bratr. Narodil se v roce 1910 na Slovensku. Kromě nežijících rodičů měl ještě jednoho bratra. Po studiu v učitelském ústavu ve Svatém Janu pod Skalou působil jako učitel na různých místech. Noviciát strávil

²⁶⁸ Posudek–Štefan Timko, 25. července 1960, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 255.

²⁶⁹ Posudek–Josef Kalázi, 25. července 1960, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 262.

v klášteře Bojná. Během internace byl mnohokrát přemísťován, tábor v Králíkách byl pro něj již šestým centralizačním střediskem. Předtím byl také v internačním táboře v Želivě.

V internaci pracoval na mnohých pozicích, například jako lamač kamenů, údržbář, truhlář, kuchař, zedník, malíř pokojů i včelař. V posudku je uvedeno, že jeho pracovní morálka je dobrá, pokud pracuje sám, jinak je prý pod vlivem ostatních řeholníků a jeho výkonnost tak klesá. Co se týká styků s okolím, občas odjede na návštěvu ke svým příbuzným, ale není to nijak často. Jeho zdravotní stav není dobrý, neboť má narušenou nervovou soustavu a rovněž prodělal operaci středního ucha.

Co se týká politického smýšlení, v posudku se uvádí, že Eliáš je silně pod vlivem ostatních řeholníků, a to ho vede k tomu, že se staví proti nadřízeným osobám v táboře. Věnuje se často studiu odborné technické literatury. Víru bere poctivě, ale v posudku není považován za náboženského fanatika. Je doporučeno ho ponechat v klášteře, protože by mohl být výborným zámečníkem a údržbářem.²⁷⁰

Problematiku vězněných řeholníků sleduji hlavně perspektivou totalitních orgánů. Je možné, že by se k některým jednotlivcům dalo najít více v řádových archivech. Tuto skutečnost jsem však zatím v bakalářské práci z časových a prostorových důvodů nerealizovala. Proto také zatím nesleduji jejich další osudy.

²⁷⁰ Posudek–Michal Eliáš, 25. července 1960, Hradec Králové, Objektový svazek kláštera v Králíkách, s. 265.

6 Závěr

Na Hoře Matky Boží u Králík dodnes stojí barokní poutní areál, který v sobě nosí vzpomínky na dobu, kdy se z navštěvovaného kláštera plného klidu a míru stalo vězení, respektive internační tábor pro velké množství řeholníků. Tato tragická léta připomíná i Památník obětem internace, který se nachází ve městě Králíky.

Cílem této práce bylo představit dobu padesátých let v souvislosti vztahů státu a církve a snaha popsat nejzásadnější zlomy a zvraty, které v tomto vztahu nastaly a nasměrovaly tak církevní situaci jiným směrem. Dále si práce kladla za cíl seznámit s Kongregací Nejsvětějšího Vykupitele, ať už se jednalo o zakladatele této kongregace, historii redemptoristů, případně situaci a činnost řádu v současné době. Snaha seznámit s redemptoristy v této práci pramenila ze skutečnosti, že kongregace redemptoristů byla společenstvím, které na Hoře Matky Boží před onou „bartolomějskou nocí“ působilo. Z počátku to byl právě králický klášter, který se měl stát centralizačním táborem zejména pro řeholníky z Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele.

Jako hlavní cíl si však práce kladla představit situaci v centralizačním táboře na Hoře Matky Boží u Králík a jeho fungování. Literatura se bohužel tomuto tématu, a konkrétně Králíkům příliš nevěnuje, proto bylo nutné vycházet z primárních pramenů. K tomuto účelu posloužily zejména fondy z Archivu bezpečnostních složek, které poskytovaly především záznamy komunistických orgánů týkající se centralizačního tábora v Králíkách. Obvykle se jednalo o záznamy počtu řeholníků v táboře, jejich pracovní morálku, fungování tábora, případně i přesuny řeholníků mezi jednotlivými tábory. Z materiálů bylo možné se dozvědět i informace týkající se ostrahy tábora nebo použití odposlechu v táboře. Jako pramen se v této souvislosti daly použít i vzpomínkové záznamy salesiána P. Oldřicha Medka, který byl vězněn v několika centralizačních táborech a ke všem se ve svých vzpomínkách nějakým způsobem vyjadřuje. Tento pramen byl pochopitelně obohacující vzhledem k tomu, že se jednalo o svědectví konkrétního řeholníka, který útisk ze strany komunistického režimu zažil. Můžeme si také položit otázku, proč vlastně docházelo k tak častým přesunům mezi tábory. Pravděpodobně chtělo komunistické vedení a zmocněnci táborů rozštěpit původní komunity, případně nové komunity řeholníků, které se již znovu v centralizačních střediscích vytvořily.

Zdá se, že navzdory těžkým podmínkám si dokázali internovaní řeholníci udržet duchovní život. Poměry v táboře se na jednu stranu poměrně rozvolňovaly, na druhou stranu se zřejmě podařilo totalitním orgánům rozštěpit jednotlivé komunity.

Co se týká okolního obyvatelstva, je zřejmé, že z počátku internace se s řeholníky nemohlo nijak dostat do styku. S rozvolňováním podmínek, které přišlo přibližně v polovině 50. let, se však řeholníci s okolním světem údajně potkávali, když šli sami k zubaři nebo pracovat do města.

Jednotlivé osudy internovaných řeholníků se bohužel z dostupných prostudovaných pramenů nedají vyčíst. Jsou zde však jisté náznaky příběhů a situací, do kterých se řeholníci dostávali. Určitý obrázek o internovaných si pak můžeme udělat i třeba na základě sepsaných posudků.

Každodenní život v králickém táboře pravděpodobně odpovídal životu i v dalších centralizačních táborech.

Stanovených cílů práce bylo alespoň zčásti dosaženo. Existuje však velké množství neprobádaných oblastí vztahující se k tomuto tématu, které by ještě bylo potřeba probádat. Pochopitelně to ovšem bakalářská práce nemůže obsáhnout. Zajímavé by zcela jistě bylo zjistit něco více o možnostech duchovního života v centralizačním táboře. K tomuto tématu totiž bohužel existuje pouze málo dokumentů a literatury.

Existuje tedy ještě mnoho dalších možných oblastí k probádání a bylo by zajisté velmi obohacující a smysluplné, kdyby se tomuto tématu někdo věnoval ještě obsírněji. Na tato těžká období našich dějin bychom totiž neměli zapomínat.

7 Seznam pramenů a literatury

Prameny:

ABS, H, H–718/1.

ABS, Objektový svazek kláštera v Králíkách, H–718/4, karton 429–430.

Oldřich MED, *Kniha naděje I. díl*, Praha 1994.

Rozhovor s P. Davidem Horáčkem, CSsR, 4. prosince 2021

Literatura:

Stanislav BALÍK, Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2007.

Georg BRANDHUBER, *Die Redemptoristen 1732–1932*, St. Otto-Verlag, Bamberg 1932.

Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997.

Vladimír JEŘÁBEK, *Svatí redemptoristé I.*, České Budějovice 1941.

Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Strahov 1991.

Kristina KAISEROVÁ, Marie MACKOVÁ, *Dějiny rakouské provincie redemptoristů se zaměřením na domy v oblastech českých Němců*, Ústí nad Labem 2019.

Kristina KAISEROVÁ, Marie MACKOVÁ, Redemptoristé v habsburské monarchii. In: *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780–1918)*, Ústí nad Labem 2010. Kristina KAISEROVÁ, Marie MACKOVÁ, Lidové misie redemptoristů v českých zemích v 19. století. In: *Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*, Brno 2011.

Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993.

Radoslav KAPRÁL, *Perzekuce gottwaldovské skupiny redemptoristů*, Olomouc 2021.

Bakalářská práce. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého.

Marie MACKOVÁ, Redemptoristé v královehradecké diecézi ve 2. polovině 19. století. In: *350 let královehradecké diecéze*, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 343–353.

Marie MACKOVÁ, Pouťová bouda a lidé kolem ní: (na příkladu Hory Matky Boží u Králík a Filipova). In: *Východočeský sborník historický*, Pardubice 2013.

L. MALÚŠKOVÁ, *Dějiny Hory Matky Boží u Králík pod Sněžníkem*, Králíky 1948.

Kamila PAULUSOVÁ, *Hora Matky Boží u Králík. K dějinám poutního místa a kláštera v 19. století*, Brno 2009. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.

František SKÁCEL, *Dějiny Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v přehledu*, Prachatice 1975. *Svatá Hora I*, Svátá Hora, Příbram: Matice svatohorská, 2013.

Václav VAŠKO, *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II.*, Praha 1990.

Václav VAŠKO, *Dům na skále: církev bojující*, Kostelní Vydří 2007.

Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004.

Vojtěch VLČEK, *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel*, Kostelní Vydří 2006.

Jan ZEMÁNEK, *Dějiny pražské provincie*, Svatá Hora 2001.

Památník obětem internace Králiky [online]. Vojensko-historický klub ERIKA Brno. Dostupné z: <http://pamatnik.militaryclub.info/historie.html>.

8 Seznam příloh

Příloha 1: Fotografie bývalého kláštera v době 50. let

Příloha 2: Ukázka situační zprávy

Příloha 3: Ukázka posudku řeholníka

9 Přílohy

Příloha 1: Fotografie králického kláštera z 50. let 20. století poskytnutá pro účel této práce Památníkem obětí internace.

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

Krajské velitelství státní bezpečnosti
Hradec Králové

Dne 12. prosince 1951.

Č. j. A-3201/203-51.

MNB - velitelství Stb,
2. sektor.,
P r a h a .

Věc: Centralisační středisko klášter Králíky - zpráva.

K Vašemu č. j.: A-Sine/2031-51.

Přílohy: Jmenný seznam řeholníků.

K Vašemu shora uvedenému č.j. zasíláme hlášení o situaci v klášteře Králíky:
Stav řeholníků ku dni 8.12.1951:
Stav řeholníků v klášteře činí 84 mužů. Z toho jsou tři řeholníci v nemocničním a sanatorním léčení.
Přemístění řeholníků:
Dne 19.10. 1951 byl přemístěn ze zdejšího kláštera K u l o v a n ý Karel, nar. 23.3.1887, kněz - redemptorista do Hynčic, okr. Broumov jako zpovědník řeholnicím v klášteře.
Dne 3.12.1951 byl přemístěn H u d e c Bohumil, nar. 19.4.1890, Brodek, kněz - kapucín do Hanušovic jako zpovědník.
Dne 24.11.1951 byl převezen do chudobince v Moravcích S c h o l l e r Josef, nar. 18.9.1869 Troubelice-kněz-redempt.
Situace v klášteře:
Mezi řeholníky nenastalo podstatných změn ani závad. Celkově je mezi nimi klid, ani se neprojevují nijak zvlášť reakčně. Skončili všechny polní práce s úspěchem. Nyní obsluhují hlavně v hospodářství dobytek a drůbež. Provádějí nutné práce, potřebné k jejich dennímu životu a řeholníci staří, práce neschopní, nepracují.

Za krajského velitele:
velitel 2. oddělení:
por. Š e d e k .

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

120201 4432 00

48

NÁBOŽENSKÁ MATICE
Kláster Králíky
Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

254

Číslo jednací: 581/60 Dne 25.7.1960.

Krajský národní výbor
odd. církevní
Hradec Králové.

Věc: T k á ě František-posudek.

T k á ě František, nar. 8.1.1905 ve Skalici u Frýdku, české nár. čsl. příslušnosti, svobodný, člen řádu Tovaryšstva Ježíšova /Jesuita/ nevysvěcen fráter.

Do řádu vstoupil v roce 1927.
Slib složil v roce 1929.
Od roku 1924 do roku 1927 byl čekatelem pro vstup do kláštera na Velehradě.
Vysvěcen není.

Rodiče: František, domkář, nežije.
Teresie, roz. Skotnicová, při dom., nežije.

Sourozenci:
Marie, pečov. Mikolášová, bytem Skalice u Frýdku.
Rajmund, kněz, Vidnava.
Jindřich, dělník, Ostrava.

Školy a zaměstnání:
Vychodil obecnou 8mi letou školu ve Skalici u Frýdku.
Do roku 1924 zaměstnán po vyjití školy jako dělník při výrobě beden u Gustava Hlavy, Staré Město u Frýdku a u rodičů při zemědělství.
1924-1929 čekatel a novic v klášteře na Velehradě.
1929-1936 dělník v klášteře v Hradci Králové.
1936-1950 pomocný dělník v kuchyni a v zahradě v klášterech na Velehradě, v Českém Těšíně, v Benešově u Prahy, znovu na Velehradě, v Bohosudově a nakonec v Děčíně až do dnešního dne internován v klášteře Osek a Králíky.
1950 V internaci zaměstnán jako zahradník a obsluhovatel skotu.

Pracovní morálku má velice dobrou.

Zdravotní stav dobrý.

Styky nemá žádné, ani písemné ani osobní. Dovoleno si nevibíral. Nikam nechodí ani nejezdí.

Chování a vystupování ke každému pokorné! bez vlastního rozhodování a úsudku.

Politicky se nedá vůbec hodnotit. Neprojevuje o život žádný zájem, činí dojem člověka duševně méněcenného, typ to pravého nádeníka odchovaného Jesuity. Jinak je pobožný, ačkoliv podstatu víry nechápe.

Sám ze své vůle se nevyjadřuje ani pro odchod ani pro setrvání v klášteře.

Jeho setrvání v klášteře je nutno doporučit.

Karel Bezvoda
zmočnělec.

Archiv biskupství olomouckého

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

235